

Uc
8665

Consilium...
1725

Uc 8665

CONSILIUM
DE
RECUPERANDA
Et in Posterum
STABILIENDA
P A C E
REGNI POLONIÆ.

In quo
Demonstratur Pacem nec
constitui nec stabiliri posse,

Quamdiu
JESUITÆ IN POLONIA
maneant.

Ad Illustres Regni Poloniæ Proceres.

Conversum ex Polonico in Latinum.

Anno M DCC XXV.

CONSILIUM
DE
RECUPERANDA
ET IN POLONIAM
STABILANDA
P A C E
REGNI POLONIE
In quo
Demonstratur Præsentis
conditæ nec habitæ posse
Quamvis
JESUITÆ IN POLONIA
Ad Illustræ Regni Poloniæ Proceres
Conscriptum ex Iussu in Præsentia

1932. 551 2. Capit.

vHs 1034389

Benevolo Lectori Editor Salutem.

Cum *Societas* illa, quæ à *Jesu* cognominari voluit, hocque tempore maximam celebritatis famam adeptæ est, post initium Seculi XVI. nata, atque Ao. 1540. à Paulo III. P. M. confirmata esset, idem Ei quod & rebus humanis aliis assolet, evenit ut laudaretur ab his, culparetur ab illis.

Et quidem Societatem illam summis Encomiis tunc mactatam fuisse, hodieque mactari, ita res est manifesta, ut probatione minimè indigeat. Fundator ejus *Ignatius Lojola*, Hispanus, tanquam Vir planè divinus repræsentatur, in cujus Vitâ, à Pet. Ribadeneira & aliis conscriptâ, Illumina-

) tiones

tiones divinæ Ignatio factæ, Revelationes SS. Trinitatis, Apparitiones B. Virginis, Visiones Christi & Sanctorum glorificatorum, Colloquia cum Salvatore, Ecstasæ cælestes, Certamina cum malis spiritibus corporali specie cum ipso congressis, specimina Prophetiæ, illustra eaque frequentissima miracula, tam in vita quam in morte patrata, & si quid augustum de mortali homine cogitari dicere potest, utramque paginam faciunt. Ideoque *Oforius**, & ipse Jesuita, *Quintum illum Angelum*, quem S. Johannes in Apocalypsi † viderit, *Ignatium Lojolam* fuisse deprædicat; de *Societate* verò graviter pronunciat, *Jesuitas ad aliorum Ordinum, Religionum, & Sodalitiorum defectus explendos, nævos eluendos, distorta quæque corrigenda, & silentium tumidis magiste-*

* Ofor. Tom. IV. Conc. de SS&is Conc. in obit. Ignatii.

† Cap. IX.

riis imponendum institutos esse; & in eodem libro ait: Deus diligit istum ultimum Ordinem, designatum in Jesu, quemadmodum Jacob Patriarcha Benjaminem filium suum, eò quod in senectute genuerat eum. Institutum Virorum plare PERFECTORUM. Ipsi nempe, talium Judicio, Viri sunt, qui insigni Sanctitate præditi, Claves simul Scientiæ omnisque Eruditionis teneant, Magistri orbis, sedis Apostolicæ Fulcra, Ecclesiæ Catholicæ Promachi & Defensores, Mallei Hæresium: quorum Laudes Cathedræ, Pulpita, Urbes, Provinciæ, Regna, uterque Orbis passim resonent.

Sunt verò ex altera parte, qui de Societatis istius Instituto omnia alia judicent. Non de *Protestantibus* loquor, qui & *Evangelici* audiunt; horum enim, ceu Partium studii suspectorum, eoque testium inhabilium

bilium rationem hic nullam habendam esse censeo; Viros Romano-Catholicos in-
nuo, tales, qui locum in hac Ecclesia emi-
nentem tenuere, qui Eruditionis & meri-
torum laude in ea florere, qui in ejus
Communione vixere & mortui sunt & qui
nihilominus sinistram de Jesuitis Judicium
ferre minimè veriti sunt.

Tales fuere inter alios plurimos hic bre-
vitatibus studio prætermittendos.

ACADEMIA PARISIENSIS quæ in libello supplice, an. 1544.
oblato ita de Jesuitis: *Secta magnas confusiones in disciplina scho-
lastica excitans, turbis causam dans . . . Diris Seditioibus non so-
lum Urbem Parisinam, sed totum Regnum Gallie miscens. Secta
ad labefactandam omnem disciplinam tam Civilem quam Ecclesiasti-
cam introducta. Secta negans obedientiam Academiae, Rectori Aca-
demie, Archiepiscopis, Episcopis, Curionibus. Secta pestifera; oblitus
Sacerdotalis Professionis se immiscentes publicis negotiis, Explorato-
res Hispanorum.*

SORBONA PARISIENSIS, an. 1554. d. 1. Dec. sequentem de iis
tunc adhuc Novellis, Censuram dedit, de adultis mox da-
tura graviorem. *Hec nova Societas insolitam nominis Jesu ap-
pellationem peculiariter sibi vindicans, tam licenter & sine delectu
quaslibet Personas, quantumlibet facinorosas, illegitimas, & infames
admittens . . . in magnum populi gravamen, Religionis Mona-
sticæ*

*sticæ honestatem violare videtur, studiosum, pium, & necessarium
Virtutum, & abstinentiarum, ceremoniarum & austeritatis enervat
exercitium . . . debitam Ordinariis obedientiam & subjectionem
subtrahit, Dominos tam Temporales quam Ecclesiasticos suis Juri-
bus injustè privat, perturbationem in utraque Politia, multas in
populo Querelas, multas lites, discordias, Contentiones, Amu-
lationes, Rebelliones, variaque schismata inducit. Itaque his o-
mnibus atque aliis diligenter examinatis & perpensis, hæc Societas vi-
detur in negotio fidei periculosa, Pacis Ecclesiasticæ perturbativa, mo-
nasticæ Religionis, everfiva, & magis in destructionem quam in
Edificationem.*

EUSTACHIUS BELLAJUS, Episc. Paris. eodem anno, XI. ra-
tionibus sustinuit probare, *Jesuitas non esse in Gallie regno
recipiendos; prolixiores eæ sunt, quam quæ hic adducantur* alibi,
cui placet, legendæ.*

ADRIANUS TURNEBUS, Regius Humaniorum Literarum &
Philosophiæ Professor, Parisiis, Vir longe celeberrimus, in
Epistola ad Lotharingum Cardinalem, circa an. 1560.

*Quæ nova surrepit Secta, & mentitur Jesum,
Dulce Latrocinis prætendens nomen opertis,
Tartareis emissa vadis, spoliaria plebis
Instituit, speratque suos ditare latrones?
Jamque Gregem pascit simulatio dira rapacem,
Semper inuncantem Viduarum e viscere prædam;
Fallentem pueros & inertia pectora Vulgi &c.*

Idem AD SOLERICUM, *Jesuitarum hunc representat Characte-
rem. Qui non contenti sipe minuta, sed Testamentis inbiant,
lucrisque beatis. Insidiatores, Captatoresque, Eleemosynarum
pauperum Aversores, Amplarum Sectatores prædarum. Qui ma-
gna petunt, dum parva fugiunt. Exiguum pretium contemnere soveti,*

) (3

* Vid. Mercur. Jesuit. Edit. II. Tom. I. p. 315. seqq.

ut jugulent fortunæ omnes Orbos . . . Grassantes Prædones in fortunæ opimas. Phariæ ex amina sæva locustæ. Propositum quibus hoc, hæc mens, cumulare bonum, Villas & prædia quærere multa, atque potestatem Vitæque necisque parare in stupidum Vulgus. &c.

PONTUS TIARDÆUS Episcopus in Gallia Cabillonensis regnante Henr. III. Vir summa Auctoritate & Eruditione conspicuus, in Apologia contra Jesuitas, Acres Molossi Venatoris Romani. Quorum animus vultu, & flagitia parietibus teguntur . . . Viscus merus sunt. Viscata sunt eorum Verba, viscatus omnis habitus & vultus, gestus, motusque corporis viscatus, viscata maximè, fictitia superbaque humilitas, viscatum & ambitiosum est honorum fastidium, avaraque divitiarum aspernatio & averfatio viscata est. Toti sunt viscidi. Qui sub sanctæ Religionis velo decipulas, impietates, & omnis generis scelera contingunt. Qui nefarias, infandas, ab Angelis desertoribus proditas, & à Deo interdictas vetitasque sacris Liturgiis immiscunt artes. Hypocritæ, Religionis simulatores, & parietes dealbati. E Schola & pulvere Rhetorculi declamatores. Venditantes se sacros Concionatores. Qui Concionibus seditiosis accommodatiores sunt quam tranquillis moderatisque sermonibus &c.

JOHANNES PASSERATIUS, Professor Eloquentiæ Regius Parisiis, (notæ Eruditionis & Elegantiæ, Thuano Lib. CX. cum in Ciceronis locum de Ridiculis præfaretur, ita Jesuitarum ferociam repræsentat. Quid enim isti Sceleris & amentitiæ prætermiserunt? In Regem suum Henricum III. & optimè de se meritum perfidiosè conjurarunt: concitata per vim multitudine, Regia sua Solioque avito, quantum in ipsis fuit, immanissimè derubarunt: coacto Latronum exercitu, audacissimè oppugnarunt . . . ac tandem per cucullatum Sicarium, emissarium suæ factionis, nefariè trucidarunt; carcerem in Senatum, Senatum in carcerem effuderunt: privata publicis, imis summa miscuerunt: cunctaque divina

divina & humana Jura violarunt . . . Lustranda igitur & expianda nunc Academia, Musisque iterum dedicanda, diligentia cautione adhibita ne amplius earum Tempora & Ceremoniæ contaminentur. Id ut rectè fiat atque ordine, abigendæ sunt imprimis obscene volucres, quæ rapinis contactuque omnia fædant immundo:

Decolor est illis vultus, teterrima Ventris
Proluvies, unæque manus, & pallida semper
Ora fame.

Non agnoscitis volucres: agnoscite sine plumis bipedes
Curva quibus pullam subnectit fibula Vestem.

Has Harpias nisi Senatus & amplissimi Academiæ Curatores, fugarint & exterminarint . . . Frustra in excolendo Musarum fundo sudabimus . . . Meminisse debemus quonam pacto profugi homines, nec minus vagi quam Scythæ, nova gratuita Doctrinæ professione vulgo commendati huc irrepserint . . . quibus artibus, inbianes locupletum fortunis, divites Orbos vel Cælibes, deliros Senes, supersticiosos mulierculas, & adolescentulos imperitos deceperint . . . Testes honestissimæ amplissimæque Familiæ, quarum Sangvinem pro levi docendi opella & exiguo minervali, istæ Hirudines exorbuerunt. Testis immanis eorum Census, qui cum Regum ac summorum Pontificum opibus certat. Præclara liberalitas, repudiare Drachmam, ut talentum extorqueas . . . Gratuita doctrina illis est pro hamo, vel potius pro reti-jaculo, quo callidi piscatores cuncta converrunt cum pulvisculo. Stolidi Parentes qui suos iis credunt liberos, eadem opera Columbas Accipitribus, Pullos Milviis, & oves committunt lupis. Atque utinam . . . recta hic non depravarent ingenia, dum curva corrigere videntur, nec suos edocerent artem mentiendi, & dolos, quos appellant industrios. Quid autem aliud docerent Vulpeculæ, si Scholam aperirent? Sic amant verum hi Chamæleontes, Polypi, ac Stelliones. Hujusmodi doctrinam, & hos mores, nos illis non invidemus: sibi habeant, abeantque simul cum strigibus; & illuc revertantur unde malum pedem huc attulerunt . . . Academia nostra certè, quæ longum periculo

culosumque morbum eorum contagione contraxit, nisi hoc levetur Vomitu, vix unquam convalescet.

ACADEMIA PARISIENSIS an. 1594. litem contra Jesuitas per 30. fere annos intermissam magna contentione renovavit iique in jus vocati, ut Academia & Regno omnino expellerentur urfit; *Diu enim esse, ex quo Ordines in senatu questi sunt de nova secta eorum, qui . . . ambitioso Societatis Jesu nomine sibi adscito . . . magnis turbis causam dederint . . . cumque nondum pestiferae sectae per alias Regni Urbes Virus sparsissent, ejus prima semina Parisiis jecissent &c.* Dicto die pro Academia M. Antonius Arnaldus, Confiliarius Regius, & Advocatus Generalis dixit, prolixa & gravissima Oratione, quae cum sequenti, quod hic damus CONSILIO, plurima habet communia, Jesuitas perstrinxit ut qui:

Reges cum Proceribus Regni committere assueverunt . . . Proditiones specie Religionis introducentes. Emissarii, fucati Sacerdotes. Arfacidarum & Assassinorum Successores. Acres Philippici nominis Satellites, ad excogitandum acutissimi, ad audendum impudentissimi, ad efficiendum acerrimi, tam in scelere vigilantes, quam in perditis rebus diligentes. Voto suo peculiari haec Verba horrenda adjuncta habentes, quibus in Generali suo Christum velut praesentem se agnoscere. profitentur . . . ipsis proinde, si Generalis mandat, ut Rex Franciae occidatur, ex voti necessitate Hispano jubenti parendum esse . . . Sacrum Ecclesiae Gallicanae ordinem hujus Sectae veneno corruptum esse . . . Lutetiae in eorum adibus primas Conjuraciones imitas Catilinae Conspiratione perniciosiores . . . in eorum Schola Lugduni, & postea. Lutetiae anno superiore consilia de Regis parricidio inita esse. Sed abrumpendum est, tota enim oratio Arnaldi decem plagulis constans transcribenda esset, sed cujus summam Thuanus Hist. Libr. CX. exhibet.

CURI-

CURIONES, seu PLEBANI PARISIENSES, huic liti intervenientes triduo post, pari vehementia, per LUD. DOLÆUM agebant: *Jesuitas in Ecclesiastico Ordine minimè censendos, sive ut Sacerdotes Seculares, sive ut Regulares reputentur . . . Austeritatem, & cernuos in terram vultus non modestiae & contemptus rerum in his Patribus invidia esse; superbiam & fastum hac specie celari, & dum terram cernant, ad opes terrestres & externos honores oculos intendere . . . in Patrum Scriptis emendandis plurima Plagia admisisse . . . ex Sacerdotibus . . . Pastores universales, Circumcelliones, Hamaxarios Episcopos repente effectos . . . eorum sceleri ac furori non mentem aut timorem, sed tantum fortunam Reipublicae obtulisse . . . Regicidia, non unius inter ipsos Crimen esse, sed Societatis . . . Audium hereticum in Jesuitis revixisse . . . apud veteres Christianos inaudita haec monstra fuisse . . . &c.*

Pluralitate suffragiorum tamen Senatus consultum factum est, ut Lis ista tunc non decideretur, sed comperendinaretur; quo facto,

AUGUSTINUS THUANUS, Curiae Praeses, vir antiqui moris ac horridae Libertatis, subjecit: *sibi videri, comperendinata Causa, vitam Regis comperendinari; atqui non comperendinari eam, sed insigni exemplo, quod ab hoc Judicio expectabatur, in tuto collocari potius oportuisse. Se quidem senio effectum providere, ut potius vitae, quam Litis hujus finem sit adspecturus, ne tamen indicta sententia moriatur, censere, ut Jesuitae toto Regno expellantur.*

Illustis hic vir non fuit falsus Vates, eodem enim Anno 1594. d. 27. Dec. JOHANNES CASTELLUS, Jesuitarum in Collegio Claræmontano discipulus Regicidarum doctrina ceu licita, imo meritoria imbutus, Vitam Regis attentavit Cultro in Gulam directo, sed quae in maxillam inferiorem incubuit, ore tantum vulnerato, & dente eliso; quae res

REGI

REGI HENR. IV. Judicibus qui Causam comperendinaverant, succensenti hæc Verba expressit:

Ergo oportuit Jesuitas ex ORE MEO convinci.

EXIN CASTELLUS promerito supplicio affectus, sed & Rector Collegii, JOH. GUIGNARDUS, judicio convictus, Carnificis manu strangulatus, totaque Societas Jesuitarum Regno Galliae intra dies XV. ejecta fuit; Castellum verò Domus solo æquata, inque ea area Columna eximio opere infamiae testis erecta. In Basi verò quadrata Senatus consultum descriptum, quo Jesuitæ pronuntiabantur:

Mali Magistri, Genus hominum novæ ac maleficæ superstitionis, Hispanicæ columnæ, Gallicæ Juventutis Corruptores, pacis tranquillitatisque publicæ turbatores, regis proditores, & Patriæ Desolatores &c.

JOH. AUG. THUANUS, qui superius adducta fusius descripsit, passim in Historia & Carminibus Jesuitas notat:

Ab immiti furie averno: Gens gnara nocendi. Gens nata Magistrorum convellere: ipsosque necandos horrenda Reges Proditione docet. Servandamque Fidem negat, argutisque cavillis detorquet magni jussa verenda Dei. Qui crimine in omni obtendunt Causam Religionis agi. Societas quæ in tantum brevi crevit, ut ipsis Principibus formidolosa esse cæperit &c. &c.

Sed Testimonia Seculi XVI. in majorem quam propositum erat molem excrescere video, ideoque in sequentibus brevitati magis studendum erit.

HENRICUS IV. R. G. cum Jesuitæ an. 1601. restitui, peterent, Orationem, quam patheticam ad ipsos habuerat, his verbis finivit: *Sententiam semel datam non muto. Si verè Galli estis, magis totius Regni tranquillitati quam Vestræ utilitati consulatis. Dixi quæ volui, abite, & valete.*

Cum an. 1604. Jesuitæ in Gallia restituendi essent HARLAËUS, Præses Parliamenti, unà cum Senatu gravi oratione intercessit,

cessit, quæ apud Thuan. Lib. CXXXII. legi meretur. Ex ea hic paucula: *Presbyteros & Scholasticos Claræmontanæ Scholæ, quæ nomen Jesuitarum sibi sumebant, cum primum in regnum irrepserunt, à toto Sacro Ordine oppugnatos, eaque de re insigne extare Sorbonici Collegii decretum, quo scitum est, hanc Societatem in destructionem non in ædificationem esse institutam. . . Romæ & in Hispania ubi nova opinionum harum Monstra (Legalitas Regicidiorum) vigent, aliter sentiunt, aliter in Francia loquuntur. . . in Tumultibus Gallie ne unum quidem in tota Societate repertum, qui Regis Partes sit secutus &c. &c.*

MORTIVILLERIUS Rector Academiæ Parisinæ an. 1611. acri Oratione habita, Jesuitas vocat, *importunos hereditas, qui ut Corvi Prædæ inbiantes, non nisi in os ossa injecta, recedere solent. Sagacissimos Patres Claræmontanos, Sectam totum Orbem dogmatum suorum facibus incendentes, Gigantes qui montes Montibus imponant, Cælum scansuri.*

FACULTAS THEOL. PARIS. an. 1625. in Censura, in librum Sanctarelli Jesuitæ: *Dementati homines. Acerrimo Hugonotorum Odio flagrant patres. Perversa Jesuitarum Sodalitas. Pharisæi. Vestiti pulcherrimo nomine Jesu. Secunda bestia Apocalyp-tica &c.*

FRANC. ROALES, Presbyter. Theologus Hispanus, Magister Salmanticensis, an. 1632. Actionem Hæreseos, in Societatem Jesu, Romæ, coram Inquisitionis Officio instituit: *Quæ doceat plura enormia, horrendaque dictu, in quibus Illuminatos, Tertullianistas, Libertinos, Protestantes, & alios omnes Hæresiarchas, imitari aut superare videtur. . . quorum Scripta in destructionem potius quam in ædificationem fidelium & fidei Catholicæ tendere viamque ad omnem hæresin, imò ad Atheismum in Hispaniam aperire &c. denique ait: ad hæc & singula supradictorum probanda & demonstranda teneri & COGI VOLO, SUB POENA TALIONIS.*)(X 2 Cum

Cum an. 1629. Imperator Edictum de Bonis Spiritualibus restituendis promulgasset, Jesuitæ verò fortiter instarent, ut Pars Monasteriorum, quæ ad alios Ordines pertinebant, suæ Societati traderentur, inter alios quidam eruditus Sacerdos de D. Benedicti familia, an. 1643. librum edidit, titulo, *Astrum inextinctum*, in quo plurima adeo duriter in Jesuitas dicuntur, ut Alphonsus de Vargas judicet, *qui eum librum legere voluerint, ipsa Veritatis evidentia subactum iri, ut post homines natos agnoscant & fateantur nusquam terrarum inventos fuisse tam omnino nullius conscientie, fidei, honestatis ac Pudoris Doctores, an Seduciores; quorum si quis ingenium ac morem ex ipsis eorum Scriptis perspexerit, fieri nullo modo potest, ut eos posthac vel conscientie arbitros ac moderatores, vel Liberorum suorum Magistros habere, & vel visos vel auditos, velit, nisi aut fascinatius planeque oculis ac mente captus sit, aut quæ tantorum Scelerum Magistri docent, ea discere gaudeat &c.*

Is ipse jam nominatus *Alphonsus de Vargas, Toletanus, jun.* an. 1644. *Relationem ad Reges & Principes Christianos, de Stratagematis Societatis Jesu*, evulgavit, in qua artes ipsorum graphicè depingit, & non procul a fine hæc habet: *An dubitabimus quin Jesuitæ Sacrilegiorum Auctores & Consultores, fundi Germanici Calamitas, & Capitalis Reipublicæ Pests ac Pernicies censerī debeant?*

Neque opus est plura in hanc rem allegare, quandoquidem propria Confessio P. Provincialis Societatis Jesu in Moravia, in Epistola ad Abbatem quendam S. Cæs. Maj. Consil. totam Causam perorasse videtur. Ita ille:

Venit hora, in qua arbitratur QUISQUE, obsequium se præstare Deo, cum de Jesuitis MALA OMNIA suspicatur, & sentit, & loquitur. Nec Religiosus pene ullus, nec Politicus, nec Hæreticus Jesuitas aut religiosè vivere aut veritatem loqui existimat.

Neque

Neque DICTIS solum, verum & FACTIS multi Romano-Catholici suum à Jesuitarum Societate aversum animum testati sunt, iique non Privati tantum, sed integra Regna & Respublicæ. Vix nati, COLONIA an. 1544. pulsi fuere, duobus tantum tunc ibi retentis. NOVIOMAGI, quamdiu illa Respublica Cultui Romano addicta fuit, sedes magno conatu sapiens quæsitæ, obtinere tamen non potuerunt; & cum an. 1559. Domus ipsis à Cive quodam legata esset, Magistratus, vigore sententiæ an. 1555. latæ, Donationem illam irritam pronunciavit. TRANSYLVANIÆ Principatu, ob facinora ipsis imputata, ejecti fuerunt an. 1590. In GALLIA cum inde ab an. 1544. fortunam sapius tentassent, eamque jam secundam, jam adversam experti essent, demumque pedetentim per varios gradus effloruissent, tamen an. 1594. eodem Senatusconsulto, quo Regicida Castellus ad supplicium damnabatur, ipsi quoque Regno excedere jussi sunt. An. 1606. Respublica VENETA eosdem tota sua Ditione proscripsit, Bonis ipsorum Fisco publico addictis. An. 1638. Jesuitæ ex Insula MALTA, ob insolentias, ab Equitibus Ordinis S. Johannis facessere jussi sunt.

Et hæc sufficere poterant; nisi, ut de POLONIA speciatim nonnihil adjiceretur, Instituti ratio exposceret. In hoc Regno Societas Jesuitarum à longo tempore floret, in eo tamen Sedes, non sine Lucta & Certaminibus obtinuit.

Initium factum an. 1564. cum multis, etiam Catholicis contranitentibus, Vilnæ primum Gymnasium ei Ordini erigeretur, brevi tempore per totum Regnum incrementa habituro. Veruntamen JOHANNES ZAMOSCIUS, Regni Cancellarius, Vir illustrissimus, cum. an. 1594. Academiam in Urbe sibi cognomine aperiret, Professoribus eximio Stipendio ad

)(3

eam

eam Cracoviâ invitatis, è Societate Jesu nullos in ea admisit, teste Thuanò, Lib. CXXXIV.

Paulo post in Polonia periculose tumultuatum fuit ea, Nobilitatis contra Regem Confœderatione inita, quam Rokosz ipsi appellant, & quæ an. 1607. in nervum eousque erupit, ut ad Arma & Prælia deveniretur, quo tempore non Scriptis minus quam Armis certatum fuit; *Reposita inter hæc in Jesuitas superiore anno instituta Querimonia prolixo Scripto, quo in Jesuitarum præferendam satagendi in rebus civilibus diligentiam, omnium turbarum, quæ multis abhinc Annis Regna turbarunt, invidiam rejiciunt; Post multa, tandem subjiciunt, Samoscium, Virum Sapientissimum, in Academia sua Jesuitas non admitendo, Documentum sibi dedisse, quod sequantur, & cum eo persuasum habeant, Literas, contra quam a plerisque magno errore creditur, his hominibus carere posse. Eos proinde ut Reipublicæ noxios, ad institutionem puerilem in Literis inutiles, si pacate vivere cupiunt, Polonos Decreto publico ejicere debere, amplissima Vectigalia, quæ possident, Scholis Antiquis & Xenodochijs assignare; ejectis autem cavendum, ut nullo casu aut occasione rursus admittantur. Quæ polixius apud Thuanum videri possunt, Hist. Libr. CXXXVIII.*

Idem Historicus etiam Epistolam cujusdam STANISLAI PRZOWSKI Lublensis conservavit, ab eo in Gymnasio Patavino literis operam dante, ad Antonium Possevinum S. J. illius Collegii primarium Sodalem scriptam: qua Jesuitas nimia satagendi cura, non solum in illis ad septentrionem positis Regionibus, sed & aliis, multa infeliciter peccasse & turbis ubique causam dedisse arguit, recenti ante omnia Demetrii crudeliter occisi exemplo proposito, quem illi instaurandæ Religioni ad imperium provexisse gloriabantur. . . Sequuntur alia magni momenti exempla, qua ratione Jesuitæ præferendis suis Consiliis & Civili Statui

Statui & ipsi Ecclesiæ nocuerint. Addit denique, *Monarchiam illos in Ecclesia Catholica moliri, etiam Pontificis potentie, quem in speciem tantopere extollunt, si occasio ferat, frenum imponere paratos, ut eam Pontifici oblatam in se transferant. Gregorio XIII. optimo & indulgentissimo Seni tota vita imposuisse, & largitiones immodicas ab eo emuaxisse, ac postremo pro tot benefactis ridiculo Legationis Japoniæ Choragio morienti illusisse. . . Pari impudentia Clementi VIII. cordatissimo & moderatissimo Pontifici operam suam venditasse, mentione injecta de Silvestro Aldobrandino (Nepote Pontificis) Bosniæ creando Rege. . . Sic Persarum Regis, ad fidem scil. convertendi, Legatum subornatum, & de Delegatis è suo Sodalitio ad ipsum mittendis rumor de iudustria sparsus. . . Sed omnem fidem superare, quod Jesuitæ nuper tentaverint, ut Confessiones & Absolutiones per Epistolas explicarentur, & acciperentur, quo semel recepto inistoriam tabernam aperiri, qua Sacerdotes, sicuti Placentiæ Nummularii hodiè de pecunia, sic de peccatis contrahant, & discusso trajeçtitarum confessionum Calendario delegate Absolutionis fidem turpissima Nundinatione cauponentur, cumque ubique adesse non possent, omne conscientiarum Forum etiam absentes ambitiosè occupent. . . habere in ea Societate omnia vitiorum genera patrociniùm & excusationem &c. Sequuntur adhuc varia graviter dicta, sed nobis non licet esse prolixioribus. Qui volet, insignis Epistolæ argumentum integrum apud Thuanum legat, Libro CXXXVII.*

Notabile est, & vulgo vix probabile, quod Auctor allegatæ Epistolæ Jesuitis imputat, ipsos præferendis suis consiliis & civili Statui & Ecclesiæ nocuisse. Sed idem etiam alii majoris Auctoritatis Viri in Jesuitis notarunt. Etenim Jesuitas Sigismundo III. Regi Pol. Regni Suecici amittendi Duces & Auctores fuisse, Paul. Piascius * Episcopus & Historicus gravissimus non obscurè docet: *Habebat, inquit, in Comitatu suo Nuncium Papæ Milaspinam, virum sagacem, sed nimium præcipiti consilio,*

* Piasec. ad Ann. 1594. pag. 134. Edit. Crac. 1645.

lio, aderant & Jesuitæ plures, quorum apud Regem præcipuam auctoritatem fuisse, ab ejus infantia Sveci noverant. Horum itaque vehementiore & intempestiva pro Religione Catholica contentione Sveci provocati &c. Hocque modo & Rex hæreditarii Regni Sveciæ jacturam fecit, & Religioni Romanæ aditus in Sveciæ Regnum præclusus fuit.

Neque verò eidem Regi in ipsa Polonia non æque infelices Consiliarios Jesuitæ sese præbuere, Rege & Republica in gravia discrimina adductis. Sic an. 1606. in Tumultu illo Rokossianorum, cum de pace inter partes ageretur, Rex a Petr. Skarga, Hispano, ex Jesuitico Sodalitio, sicuti jactabatur persuasus, abrupto Pacis Negotio, eos armata manu invadere decreverat, nisi plerique milites prælium (civile & intestinum) detrectassent. Pacique maxime obstabat, quod Jesuitæ, qui consiliis exoticis, ut illi ajebant, fere reguntur, auctoritate in Aula Sigismundi R. pollebant. Ita hac de re Thuanus Libr. CXXXVI. paulo verecundius; sed consentientem sibi habens P. Piascium, qui ad an. 1616. (pag. 358.) Aulæ hujus faciem audacius ita describit: *Cubiculi Regii Præfectus, Andreas Bobola, octuagenarius, homo rudis, morosus, promotus ad istud Officium patrocínio Sacerdotum Societatis Jesu, quod illis in omnibus consentiret. Unde utrique conjuncta opera in privatis Colloquiis, quæ ipsis semper patebant, sollicitantes Regem ita constrinxerant, ut omnia ipsorum consiliis ageret, & Aulicorum spes & cura non nisi ab eorum favore penderent: NB. quin & in publicis negotiis isti suggerebant quid Rex decerneret, tanto majori Reipublicæ periculo, quod ad hujusmodi familiaritatem Regis assumebantur Personæ (præsertim Confessor & Concionator) à Scholis vel à Magisterio Novitiorum Religiosorum, rerum & status Politicæ prorsus expertes: NB. hæcque causa unica fuit errorum, non in domesticis solum, sed & in publicis, ut Moschicis, Svecicis, Livonicisque Regis rationibus, & tamen penè Sacrilegii crimen reputabatur, si quis eorum dicta factave reprehendisset, & nemini qui ipsis non applauderet facilis ad dignitates aditus patebat.* Et mox ad an. 1618. (pag. 371) Auctor non satis approbare videtur, quod

quod tarpis proditor Farensbachius ad Aulam Regiam reversus, satis benevolam Regem habuerit, solo Michaële Bechano Sacerdote Societatis Jesu, Regio Confessore, reconciliationis ipsius arbitro, imò & totius illius Scenæ conscio. Lepidum verò est, quod idem illustris Historicus, ad An. 1621, (pag. 413.) refert, Jesuitas, qui novi tunc adhuc in Urbe Riga in Livonia, advenæ erant, intra 39. annos, nempe ab an. 1582. ad 1621. prope quadringentas controversias forenses apud Regium Judicium cum Rigenfibus agitandas habuerint, hosque ea re exacerbatos eoque impatientie processisse, ut Ulricus Syndicus illius Civitatis aliquando perorans coram Rege & frequenti Senatu, prorumpere in ista verba ausus fuerit: *Verendum esse, ne ad desperationem talibus controversiis Civitas adducatur.* Neque prædictioni eventus defuit, Rigenfibus à Gustavo Sueco dicto anno obsessis, cum Urbem diutius defendere possent, ei se deditibus.

Famam verò de Jesuitarum Polypragmosyne non temere natam fuisse, vel inde apparet, quod Præpositus Generalis Jesuitici Sodalitii, AQUAVIVA, an. 1593. Provinciales & Rectores universi Ordinis, Romam ad Generalem Congregationem evocavit, & Decretum fecit, *ut ab omni specie mali abstinerent, nec quisquam publicis, & Secularium Principum negotiis ulla ratione se immisceret.* Decretum pium, sed cui si superius adductos Testes aliosque audimus, neque ipsi Generales, neque Provinciales, neque Socii, morem vel gessisse hætenus, vel in posterum sponte sua gesturi, videntur.

Qui vero præservida & præcipitata Jesuitarum Consilia tanquam ipsi Ecclesiæ Romanæ nonnunquam noxia queruntur, Experientiam testem appellant; quæ constat istius Ordinis homines an. 1562. & 1596. Scotiam adhuc nutantem; an. 1594. Sveciam: an. 1688. Magnam Britanniam violentis Consiliis & Factis suis amisisse. Ut quæ nostra ætate in Regno Siamensi similiter gesta sunt, præteramus.

)( )( )(

Sed

Sed in viam, de qua non nihil decessisse videmur, redeundum est. Propositum erat dispicere an in ipsa quoque Polonia, Jesuitarum cæteroquia propensissima Nutrice, Altriceque indulgentissima, reperti fuerint, qui sinistrum de hoc Ordine iudicium tulerint. Adduximus ejus rei Exempla quædam; maximi tamen hac in Causa ponderis esse arbitror Sententiam antiquæ illius & toto Regno celeberrimæ ACADEMIÆ CRACOWIENSIS; quâ allatâ, toti huic Dissertationi Colophonem imponam. Et dictæ quidem Universitati cum Patribus Jesuitis inde ab horum in Poloniam Adventu Lites intercessere, verum missis aliis, sequentia tantum annotasse sufficiat.

Annus 1622. notabilis & nobilis propter hanc ipsam Controversiam fuit. Acta facis prolixæ extant in *Mercure Jesuitique*, Tom. I. pag. 76. seqq. Cardio rei in eo consistebat, quod Jesuitæ, Aulæ favore subnixi, pedem in Academiam Cracoviensem, invitæ Academiæ Proceribus inferre conarentur. Ventum tunc ad Protestationes & Re-protestationes, imo ad Jurgia & Studioforum utriusque Partis Pugnas. Academici in Responsione sua ad Protestationem Jesuitarum, his exprobrant, quod cum Societatem suam Magistram Morum, & Mundi Reformatricem profiteantur, sint tamen Homines hujus Seculi mores egregie possidentes, qui si cui ægre facere cupiunt, ei dant blanda verba: Hypocritæ homines, corde duplici, lingua perforata. Improbi & Calumniatores. Qui omnes excommunicandos censent qui eos sinistro Oculo adspexerint. Nugatorum omnium audacissimi, sub quibus immanis fæsus & exitio suo proximus latet. Nullam habentes frontem. Homines mala fide. Qui Majestates ad regendam suam insolentiam adducunt. Parietes dealbati. Calumniarum Lerna. Quos Princeps mendacii excæcavit. Dii vos magni & minuti, Patres, quanti nugatores estis, omnium Mortalium summè improbi & maligni. Ebrii a poculo ejus quæ sedet supra bestiam coccineam, sua vitia magnatum titulis velantes. Sejani apud Principes.

Perver-

Perversum verò Jesuitarum in erudienda Juventute Institutum, & exile quod ad Rempublicam inde redundare queat Commodum his, & similibus, verbis perstringunt: Collegium Jagellonianum, Professoribus plus octoginta constans, quorum infimus cum optimo Vestrum comparari possit . . . Postquam Literæ Vanitate vestra comquinatæ sunt . . . desiere Literæ, desit eruditio, species Virtutis pro re est, fucus pro Veritate . . . Putatis nempe, Patres, Poloniam ignorare, vos, cum per totum Regnum habeatis annui redditus plus quadringentis Millibus, tanto sumptu, tamque insano, Oratorem nullum, Historici Politici ne umbram quidem, Semitheologastros scholasticos aliquot, Philosophum sesquialterum, qui non dicere, sed dictare duntaxat scit, habere? Subhorum verò Vexillis, & pallio, aliquot millium gregem solis factionibus, practicis, captandis animis muliercularum, re augenda versari, melioresque se inquietare? . . . Nimum degenerastis, nimum saturati estis, nimum vos rerum omnium copiâ fortuna blandiens implicuit, plus commodorum, voluptatum, & rei habetis, quam ut ad duram discendi primum, demum docendi Provinciam, pistrinumque, redigi valeatis . . . Miris modis Juventutem sollicitare scientes, non ut eam doctiorem, sed ut sua Collegia frequentiora ad speciem faciant . . . Convocantes Juventutem per Imagunculas, per sollicitationem Matrurum, per Cantilationem Calumniarum . . . Gnaviter impudentes . . . Qui putant se solos Ecclesiæ & Reipublicæ natos, cum tamen nihil minus unquam cogitent, quam his prodesse.

Porro Factantiæ & vanæ Arrogantiæ Jesuitas reos peragunt, aliquot ejus rei Speciminibus allegatis. e. g. quod in Pompa Canonizationis S. Ignatii, Orbem Polonum cum ipsis Aquilis, & circumstantes Jesuitas illum sustinentes circumtalerunt, quasi scilicet ipsi Atlantes illi essent qui Orbem Polonum suis humeris porterent: item, quod Ignatium pinxerunt Populoque monstrarunt, totum terrarum Orbem tenentem, atque Ignem ex corde suo ebullientem,

((((((2

lientem, eoque Orbem irradiantem, cum Symbolo Scripturæ,
VENI IGNEM MITTERE, item, quod Deum Patrem introduxe-
runt Urbem Romam & Terrarum Orbem, non soli Petro, sed
etiam Ignatio commendantem &c.

Denique Responſi finem faciens Academia, Patribus valedicit di-
cto B. Hieronymi: Benè, quod malitia non habeat tantas vires,
quantos conatus: perierat Innocentia, ſi ſemper nequitie juncta
eſſet potentia, & totum quicquid cupit Calumnia, prævaleret.

AO. 1725. Academia Cracoviensis (Verba ſunt Piaſecii, pag. 453.)
Grave Certamen habuit cum Religioſis Societatis Jeſu, qui ANTI-
ACADEMIAM, ſeu aliam Academiam & Scholas inſtituti ſui pub-
licas, adjuti favore Regio & Episcopi Cracoviensis, Cracovie
aperuerant, ac ultimum Academiae tam claræ & vetuſtæ (A. C.
1344. 17. Aug. fundatæ) excidium illud futurum erat, cum Diſcipu-
li novarum rerum cupidi Gymnaſia illius Academiae veteris deſer-
tari viderentur, & ejus Doctores omni patrociniſto deſtituti (etiam
Curie Romanæ Mandatis oppugnabantur) de conſervando Statu ſuo
deſperarent. Tanto magis, quod neque vis deſuit Armorum, qui-
bus aliquot Studioſi Academiae oppreſſi occubuerant, & plures ſæ-
pius ad carcerem Arcis Cracoviensis abducebantur, orta aliquali
contentione cum Jeſuiticis, a quorum partibus erat Præſectus Regi-
us illius Arcis, Gabriel Comes à Tarnow, & omnes ejus Miniſtri.
Concordiam quæ obrudebatur, aliqui volebant; Sed quæ firmaret
jus novæ Scholæ Jeſuitarum, Academiae verò infringeret, iterum-
que infringi poſſe doceret, & novi nil præſtaret Academicis. Un-
de Academici ſenes cautiores litem apertam paci inutili & pericu-
loſe prætulere, nec facilius Academiam cum Scholis Jeſuiti-
cis coire, quam mare Cœlo miſceri poſſe judicaverunt. Sicque
fortiora potius quam pacatiora conſilia ſequuti, evaſerunt tandem
ex illo periculo auſpiciis novi Regis Vladislai poſtquam aliquot an-
nis in forenſi jurgio penè ſuccubuerunt. Hactenus Piaſecius, qui
allegatis Verbis non Academiae Cracoviensis magis, quam &
proprium

proprium de Jeſuitis Judicium expromiſſe dicendus eſt.

An. 1627. d. 29. Jul. Academia Cracoviensis ad Acad. Lovaniensem
Literas dedit, quibus ſuam de Jeſuitarum Ordine ſententiam
minimè obſcurè exponit: Illis mos eſt ubique res humanas aucu-
pando, celum jaſtare . . . Fuci Scholaſtici, primo Agniam præ-
ſe ferentes, leoninam tandem, ubi vires ſumſerunt, induentes.
Exhorruimus colubrum eneclum gelu in ſinu Matris ponere, una-
nimique conſenſione illud decrevimus, ne quiſquam Conſociationis
& concordie cum hac INSOCIABILISOCIETATE hominum men-
tionem faceret . . . Novi Præceptores, qui Luxu & petulantia, non
Virtutis Studio cathedras erigunt . . . Ubi dolo non procedere vult,
ad vim, calumnias & artes Aule convertuntur . . . Conquirentes
vicatim per Suburbia Diſcipulos & greges nebulonum . . . Semel &
iterum urbem ſanguine innocentiffimo complevere, & cum ſatietas
cedium non caperet Jeſuitas indignitas facti barbaros, quos illi ad
hæc præclara facinora conduxerant, & tædium & miſericordia
cepit. Faſcino quodam Principum ſibi devincientes benevolentiam.
Sanctuli. Surreptitiis furtivisque Privilegiis agentes. Fortune ne-
potuli . . . Certè hæc, quam concitarunt, Controverſiâ, oſtende-
runt demum Jeſuitæ orbi noſtro, ſe non eſſe id quod minabantur,
illa Sanctitate & Innocentia; credamusque voce Populi tanquam
Dei, & internis conſcientiæ ictibus eos diſcerpi & miſerè dilacerari,
quicquid vultu ſimulant, & fronte mentiuntur . . . peſſimæ, &
nimium omnibus notæ, eæque infinite Artes Machinationesque Je-
ſuitarum. Eruditio illis apud nos adeò tenuis, ut quod de regno li-
terario ab eis occupando metuitis, nobis videatur illos aliud quippi-
am querere quam Literas, utpote quibus ad Sapientiam triennium
præſcriptum eſt, ad acquirendas opes Seculum non ſufficiat . . .
quantum nobis antè formidabiles eſſent nomine Literarum, tantum
nunc contempti & abjecti jacent, & brevi magis atque magis tales
futuri, ſcilicet qui Labori, & magnis illis laboris & ſapientiæ Sa-
cerdotibus, Academicis inquam (ſuas illas Scenicæ & plebejæ O-
pinio-

)( )( )( )(

LEGE, EXPENDE, JUDICA.

pinionis varietate coloratas Scholulas erigendo) sempiternum bellum indixere; & quæ hujus generis plura sequuntur, aliqua similitudinis cum Gestis nostri temporis Vestigia non obscure præferentia.

Fuerunt ergo etiam inter POLONOS emunctioris naris Viri, quibus Jesuiticæ Societatis Institutum & Mores non usque adeo probabantur, & qui (ut paulo superius ex *Przowski* audivimus,) *Jesuitas Monarchiam quandam in Ecclesia Catholica ita moliri suspicati sunt, ut ipsi Pontifici Maximo, si ipsis contrarius sit, frenum imponere sint parati.* Id equidem à Veritate abhorere plerisque videbitur, qui Patres istius Societatis tanquam Prætorianos Pontificis Maximi Milites, primariosque Sedis Apostolici satellites venerantur; sunt tamen qui contra censeant, Jesuitas id agere, ut sub specie tuendæ Autoritatis Pontificiæ, propriam quam maximè stabiliant, Pontificiæ illi derogaturi, si ea suæ officiat. Opinio ista non caret veri specie. Etenim *Metteranus* gravis Auctor, Lib. XVI. e Scriptoribus quibusdam Pontificiis refert, cum Sixtus V. P. M. in Senectute non admodum faveret Jesuitis, reprehendens eos, quod mallent *Jesuitæ* à Jesu dici, quam *Ignatiani* ab Ignatio, eam rem tantum odii ipsi conciliasse, ut in Hispania, publicè *Lupus & Lutheranus* in Concionibus a Jesuitis proclamaretur, eaque res ipsi mortem acceleraret.

Neque verò id ab omni probabilitatis specie abluere iis videbitur, qui geminum quidpiam in ipsa Polonia noviter observaverint. Etenim ab hinc biennio circiter, postquam *Innocentibus XIII.* iniquum illud & crudele Decretum, quod in Tribunali Lublinski contra *Gnos. Sigismundum ab Unrug*, ex capite prætentæ Blasphemæ latum fuerat, irritum pronunciaffet, Jesuitæ in Polonia, & ab iis edoctus Magnus quidam Prælati, (cujus Nomi- ni parcitur) *Innocentium, Papam Lutheranum* appellavere, eaque propter festinâ morte (neque enim in illo fastigio tres annos com-

compleverat) sublatum fuisse, quod Decreto, Jesuitarum quam maximè operâ obtento, esset adversatus.

Huc accedunt Acta Jesuitarum sub Antecessore Innocentii *Clemente XI.* Pontifice, ab iis etiam qui Ecclesiæ Rom. non sunt addicti, admirationem & Venerationem promerito, cujus pios in Causa *Cultus Sinensium Idolatrici*, contra Jesuitas Conatus, isti, cum aperta vi oppugnare non auderent, suffossis cuniculis, in opprobrium Sedis Romanæ, ejusque ad Sinenses Legati, eluserunt; prout toti Orbi, qui Tragoedias illas spectavit, notum est.

Imprimis verò attentionem nostram merentur, quæ hoc ipso die in magno Orbis Theatro geruntur, inque omnium oculos incurrun. Quis nescit *Benedictum XIII.* Dominicanorum familiæ & Dogmatibus innutritum, hisque propagandis intentum, à Patribus demum Jesuitis novam Theologiam priori oppositam, discere & profiteri coactum esse? ut adeo manifestum sit *Infallibilitatis* Axioma à Sede Petri in hanc Societatem esse translatum, & Jesuitas ipso Infallibili esse infallibiliores.

Ex eorum *Polonorum*, quibus Ordo iste displicebat numero erat etiam *Auctor Anonymus, CONSILII*, quod jam denuò vulgatus. Natum illud erat in maximis illis turbis, quæ Regnum Poloniæ an. 1606. & seq. conquassabant, quo tempore primùm *Polonicè* editum, mox autem an. 1607. in *latinum* conversum fuit; recudendum eodem illo anno *Upsaliæ*, & an. 1609. alicubi in *Germania*, sine loci indice; denique *Francofurti ad Mœnum*, an. 1632. Comiti *Axelio ab Oxenstirn* tunc dedicatum. Præfens Editio ex *Upsaliensi* illa expressa est.

Habes ergo, Lector, Viros Communionis Romanæ, Opinionis de Jesuitarum Societate & Meritis diversissimæ. Si post auditas tot aliorum Sententias, meam denique requiris, verecundè habe:

Non nostrum inter Vos tantas componere lites.

Tu, Lector, ut es Sapiens, positis præjudiciis,

LEGE, EXPENDE, JUDICA.

DE Diogene illo Cynico Græca Historia narrat, Eum, cum aliquando Athenienses videret in publico periculo sollicitè concurrere, bellumque pro patriæ defensione non citra animorum perturbationem moliri, ne in publica illa sollicitudine solus nihil ageret, cum armis tractandis per senectutem etiam minus habilis esset, dolium, in quo ex instituti sui more habitare consueverat, sursum deorsum volvere cepisse.

Hoc factum, ut insolens, cum varii variè interpretarentur, prudentiores judicabant, Virum acutissimum hac ratione docere voluisse : in publico patriæ periculo nullum ingenuum civem ociosum aut securum esse oportere, cum potius singuli ita se comparare debeant, ut, si opere non possint, gestibus saltem, aut quacunque re licet, suum in Patriam propensum affectum, juvandæque Reipublicæ studium declararent.

Quod saluberrimi præcepti exemplum utinam hodie populares nostri imitandum sibi proponerent : Non quidem in eum finem, ut sua concursatione exorientes tumultus augeant, oleoque ardenti frigidam suffundant : Sed ut pro sua potius quisque virili annitatur, quo præsens Patriæ incendium, cujus gliscentes favillæ jam nimis diu & satis oscitanter neglectæ sunt, latissimè

A

simè jam vagans restinguatur, pacatisque animis Reipublicæ tandem firma & solida pax restituatur.

Neque sanè dubito, quin talium ubicunque plurimi sint, qui Reipublicæ nec hîc nec alibi defuturi essent, si tantum haberent, qui in tanta rerum & animorum disidentium confusione fideliter indicarent, quid factò potissimum opus esset. Ego igitur, qui corpore hætenus per DEI voluntatem, quàm minimum valeo, ut ea saltem mei parte, quæ adhuc mediocriter viget, Reipublica præsto sim, hunc ipsum laborem in me recipere decrevi: non quod ad id ego omnium maximè idoneus sim, sed quod aliud in præsentia efficacius auxilium Patriæ præstare nequeam.

Itaque hoc scripto demonstrare conabor, quæ in hoc publico incendio potissima & omnium periculosissima flammæ vorantis materia sit, & qua ratione illa igni depascenti subtrahi, sedatisque animis factionum disidentium æstus imminui & paulatim extingui possit. Nec video quibus in rebus, quove consilio Civis bonus hoc tempore operam cogitationesque suas salubriùs & utilius consumere queat.

In hac autem commentatione vos potissimum, Illustrissimi Proceres, compellare decrevi, Et hoc iterum non propterea, quod in argumento tam arduo & difficili, tantæque insuper invidiæ exposito, aliquid vestro iudicio dignum me afferre posse confidam: Sed quod ad vos vestrum officium (dummodò in eodem Reipublicæ benè consulere volueritis) revocare, omniumque bonorum & Reipublicæ tranquillitatis studiosorum civium desideria, earundem rerum seriam curam vobis imponere videntur. Plenus autem spei sum, futurum, ut si fortè non omnia mea vobis probavero, aliquid saltem ex hoc quisquiliarum acervo granorum colligatis: Aut si ne hoc quidem assequi poterero, vos saltem ex errore meo meliorum saniorumque consiliorum occasionem arripiatis. Utcunque autem res cadet, mihi

hi sufficiet, si vel inane dolium versando Reipublicæ in rebus tam arctis, si non operam, affectum saltem meum probem & restatum faciam.

Hic autem si ordine velim procedere, necessario aliquid primum de ipso morbo, quo Respublica nostra laborat. Deinde de ejus causis erit dicendum. In harum enim diligenti rerum investigatione certa que cognitione, eruditiores Medici primum ad restituendam sanitatem gradum non abs re constituunt.

Et quod ad morbum attinet, res subtili inquisitione minimè indiget, sub hoc utique rerum statu: majoris tamen perspicuitatis gratia, mali nostri publici universum complexum ad tria capita refero: sub quorum primo comprehendo periculosam illam disidentiam, quæ inter subditos hujus Regni & supremum nostrum Magistratum intercedit. Secundum in illo disidio agnosco, quod inter Status, quos vocant, hoc est inter ordinem Ecclesiasticum & civilem seu Equestrem in hoc Regno gliscit, Patriæ que jam diu insigne aliquod malum minitatur. Sub tertio illud inusitatum inter Polonos factionum studium intelligo, quo Ordo Equester hoc præcipuè tempore ita graviter laborat, ut ad efficacem aliquod remedium malis publicis adhibendum, nec virium satis, nec sufficientem auctoritatem habeat. Quæ patriæ nostræ pestis, à paucis annis eò usque excrevit, ut extincto generoso fraternitatis Polonicæ candore, alter alteri suspectus esse incipiat, ut nulla ferè amplius sermonis; nedum consiliorum libera nobis communicatio reliqua sit.

Hæc inquam tria nos premunt; Poloniæque nî rebus aliter prospiciatur, gravissimè minitantur; Ut quorum ea sit ratio, ut unum aliquod illorum ad maximum Imperium evertendum sufficere queat. Quod omen DEus Opt. Max. prohibeat & à nobis clementer avertat.

Ad causas vero istorum malorum quod attinet, res in hoc publico disidio & mutua partium incusatione infinitis ferè dif-

ficultatibus implicata est, ut vix quisquam eam ex suo sensu decidere aufit aut definire.

Quid enim hodie majori contentionis nixu inter nos agitur, quam ut alter in alterum turbatae Reipublicae culpam transferre conetur? Ubi tamen in eo ferè utrobique peccatur, ut morbus ipse morbive symptomata sæpius pro ejusdem causis arripiantur: ut quia verbi gratia præcipuam doloris vim circa caput sentimus, ibidem & principalem morbi causam latere existimemus, ut hoc solum & immediatè velimus curari. Non aliter quam si in ardente Caufone aliquis ægroto cranium perforare, æstuanterque vapores emittere vellet: Cum si peritis Medicis auscultarem de fonte nobis potius cogitandum esset, ex quo hæc injuriosa capitis gravedo scaturit & exhalat.

Nec in eo parum situm est, cum hic error qui in causarum indagazione committitur in omnibus disciplinis latissimè grassetur: in Politia tamen rerumque Politicarum tractatione longè frequentissimè occurrit, & ibidem multò quàm alibi periculosior est, ut qui in publicam salutem peccet, & sic omnium & singulorum res & fortunas secum involvat.

Mihi ergo ne idem accidat, omisis illis disfidium mutuis accusationibus, quarum ego Judex esse nec possum, nec volo, generales causas persequar, indicaturus, qua ratione illæ, si non tolli, minui saltem & sensim mitigari queant.

Causæ verò vel internæ sunt vel externæ. Internas voco quæ ex ipsius corporis Polonici fatali Cachexia exortæ sunt, proximamque morbo materiam suppeditant, eundemque fovent & nutriunt. Externæ mihi sunt, quæ materiam hanc peccantem & ad morbosum habitum dispositam movent, proritant, impellunt & exasperant.

Ad internas præter illa privatorum peccata, quibus Dei ira quasi ordinariò provocatur, quæ propterea omnibus à condito mundo Rebuspublicis exitium attulerunt, & quibus Polonia nostra hodiè, proh dolor, saltem non obruitur, in specie refero

refero Religionis illud disfidium & factiones, quarum occasionem turbulenta & ambitiosa ingenia ex eadem causa arripiunt; Rei insuper familiaris avarum studium, publicæ verò supinum neglectum.

Veritatis odium & periculum; hypocryseos verò assentatorique adulationis studium & favorem: Justitiæ depravationem, Injustitiæ verò palliationem.

Fortitudinem domi militiæque in odium & suspensionem vocatam, degenerem verò ignaviam cultam promotamque; Ambitionem sine meritis, Ignaviam sine virtutis æmulatione; Innocentes oppressos, sceleratos defensos; Imbellem Innocentiam periclitantem, præferocem opibusque suffultam; improbitatem palàm dominantem; virtutem denique neglectam, hypocrysin præmiis ornatam.

Hæc & his similia alia Corporis Polonici vicia seu potius fæda ulcera sunt; talia nimirum quibus regna circa suas fatales periodos ut plurimum obnoxia esse consueverunt. Ad quæ sananda nobis certiore, quàm qualem humana ratio præstare queat ope opus videtur. Quæ enim tam longo temporis tractu inter nos ita invaluerunt, ut actis altissimis radicibus in ipsius Regni habitum jam quasi conversa sint, non video qua ratione hoc exulcerato seculo, paulò acrius circa ægroti periculum moveri queant, nedum ut illa subitò eradicari posse confidam, ut multorum haud dubiè inconsulta patientia optat. Ideoque circa hoc genus causarum ita nobis procedendum existimo, ut cohibitis prius & amotis externis & irritantibus causis, illarum fervidiorem motum primum utcunque sistamus, & deinceps per temporis successum (quo hujusmodi Chronici morbi magis quàm medicamentorum violenta operatione curantur) materiam hanc peccantem subtractione, alteratione, digestionem &c. edomemus; Sic statuentes nobis in magna felicitatis parte reponendum, si DEI beneficio nobis contingat, ut navim nostram sub

hac fatali Europæ tempestate ita gubernare possumus, ut scopulos ad quos plerique hæcenus ante oculos nostros gravissimè impegerunt, vel cum jactura aliqua evitemus.

Ad has ergo externas causas quod attinet, quarum sunt hæc illæ ipsæ, quæ hæcenus in reliquis Europæ regnis eandem tempestatem excitarunt, cujus fremitum jam ab aliquot annis inter nos non citra horrorem animadvertimus: Quarum impetus à meridie & occidente per contigua Europæ progrediens, nostrum hunc Septentrionalem ortum, ceu turbo quidam videtur invadere. Ubi tamen DEI Opt. Max. Clementia Poloniæ hoc præ aliis Europæ nationibus benignissimè indulgit, ut pestis hæc nos serò tentare ceperit, licet causæ intestinæ in Polonia à multis annis, non minus quàm alibi conspicuæ fuerint.

Quod ingens DEI beneficium inter alia, hoc nobis (dummodo eo uti voluerimus) præstare poterit, ut reliquorum Europæorum sub eodem morbo symptomata, casus & pericula, cum medicamentorum adhibitorum in utramque partem eventus observare, & in rem nostram convertere, & sic alieno periculo cautiores fieri possimus.

Ad quam felicitatem nobis tantò felicior aditus hoc tempore patet, quod tumultus illi non solum in recenti memoria & multis nostrorum ex oculari inspectione noti sint: sed quod plurimi insuper præstantes Viri, in singulis ferè nationibus sub ipsum morbi æstum de exorientium turbarum remedio, sua nobis eruditissima consilia, adeoque etiam acres interdum disceptationes, publicè communicarunt. Quorum veritatem sicut & errores eventus ipsæmet ad nostrum percommodum usum, utrobique detexit.

Horum igitur ductum si sequamur, apparebit omnes Europæ ferè Regnorumque Europæorum ab annis 60. & circiter, turbas & seditiones (quarum nonnullæ valdè cruentæ & periculosæ fuerunt, & adhuc sunt) primam suam & generalem originem

ginem ex præsentis Religionis disfidio traxisse. Sed ita ut prudentissimus quisque non tam ipsum disfidium, quàm ejusdem componendi modum accuset, qui nempe sua viciositate hæc periculosa morbi Symptomata causatus sit.

Hoc ipsum verò ut ii, qui in his rebus minus exercitati sunt, melius intelligant, rem sic explico.

Certum est Pontifices maximos cum Consistorio suo hæcenus vehementer annexos esse, ut Imperium Ecclesiasticum, per superioris seculi motus haud leviter concussum, in pristinum statum restituerent, suamque per Europam Jurisdictionem plenè recuperarent.

Opus profectò magnum & arduum, cui melioribus mundi temporibus peculiari fortunæ afflatu opus fuisset: In quo etiam tantus hodie & tam contentiosus animorum obfirmatorum nixus & renixus deprehenditur, qui vel ipsius Alexandri victoriosum genium frangere & debilitare queat. Illi tamen hoc ita aggressi sunt, ut primum Religionis & Ordinis Ecclesiastici quandam reformationem publicè conceperint, cujus tamen capita non aliò, quam ad eum quem diximus scopum directæ erant.

Instituta ante annos 50. Cleri & Catholicæ Religionis reformatio, primam Europæis tumultibus occasionem præbuit.

Cumque ejus rei difficultatem ipsæmet probè perspicerent, ut quibus negotii totius vitia optimè nota erant, inita sunt varia consilia, quæ cum paucissimis, ex ipso etiam Principum ordine, communicata sunt, per quæ objectas difficultates superari, remque promoveri posse sperabant.

Ad quorum executionem delecti sunt & operose instructi certi homines, qui Regibus apud subjectam multitudinem glaciem frangerent, factique non admodum grati invidiam quantum verbis possent, lenirent.

His ad eum modum comparatis, res omninò successura putabatur, quam propterea ii, quibus Provincia hæc extra Ordinem,

nem, uti dictum est, assignata erat, magno animo aggressi sunt, eamque fideliter urserunt. Eventus tamen longè alius, quàm qui sperabatur, secutus est. Siquidem conatus iste tam graviter ubique impegit, ut turbas longè maximas pepererit, Egoque affirmare ausim, omnes ferè Europæ intestinos tumultus, quibus ab annis ferè 50. ex quo nimirum prædictæ Reformationis negotium feridè urgeri cepit, quatur, ex hac capitali scaturigine promanasse.

Modus institutæ reformationis vitiosus.

Quod ipsum tamen ea conditione affirmo, ut non tam ipsam reformationem (quamvis ne hæc quidem, ut jam dictum est, omnem fraudis suspicionem effugere potuerit) quàm ejusdem exequendæ modum accusem. Hic enim cum perveris institueretur, illas turbas excitavit, quarum dubius eventus adhuc orbem Christianum sollicitum & suspensum tenet.

Hoc autem si quis fortè apertius sibi declarari cupiat, sic habeto. Institutæ Reformationis hoc præcipuum vitium erat; Noverant enim illi omnium mortalium votis id unicè expeti, ut vetus disciplina Ecclesiastica restitueretur, Cleri mores feridè emendarentur, abusus nimium conspicui abrogarentur. Expetebat autem hoc non tam promiscuum vulgus, quàm ex Procerum numero prudentissimus quisque, qui & Ecclesiæ consultum volebant, suorumque populorum gemitus miserabantur. Sed si verum fateri volumus, Caput hoc admodum perfunctoriè ab universo Clero tractatum fuit, ut qui hoc potius operam dederint, ut suam auctoritatem tuerentur, statumque secularem sibi denuò subjicerent, itaque constringerent, ut suæ libertati contra eundem in perpetuum caverent. Ex hoc ergò Capitali errore hæc deinceps executionis vitia prodierunt.

I.

Primum utrumque Imperii Europæi brachium aggressi sunt, statum nempe Ecclesiasticum & Civilem sive Religionem & Politiam, cum alterutrum istorum plus satis negotii eis exhibiturum fuisset.

Dein-

Deinde hos ipsos status inter se ita commiserunt, ut inverso naturæ ordine, Ecclesiastico Agentis, Politico verò Patientis partes assignarint.

II.

Coacti denique sunt ad harum rerum praxin mediis in Ecclesia parum legitimis, adeoque violentis & valde odiosis uti.

III.

Et hæc quidem media duplicia fuerunt: Primum hoc præcipuè operam dederunt, ut Regum & Principum studia in hoc opere sibi conciliarent, seque eorum auctoritate munirent. Quod ipso nihil opus fuisset, si in institutæ Reformationis negotio recto pede incessissent. Ipsi tamen ut hæc Regum præsidia facilius consequerentur, eosdem communi cuidam fœderi illigantur, per quod ad prædictorum consiliorum executionem conjunctim obligabantur. Et hinc est illa nostri temporis famata Principum Catholicorum Unio, res per se speciosa, sed quæ Europæ multarum calamitatum causa extitit.

Exinde ad persuadendum vulgus, hujusmodi Oratores delegerunt, quorum opera, in tractando Religionis negotio, legitima quidem fuisset, nec suo fortassis successu caruisset, si intra vocationis, quam verbis præ se ferebant, limites substitissent. Sed illi his transgressis in id ferè principaliter incubuerunt, ut Politias statumque Politicum ad suum propositum conformarent. Et hoc quidem ea ratione, ut ausu periculosissimo publicas Leges & Nationum Statuta, per quæ nempe propositum suum impediri sentiebant, hæc tollere, ibi mutare, adeoque ad suum sensum omnia ubique reformare conarentur.

Secundum.

Horum verò utrumque quantæ invidiæ expositum fuerit, & quantæ per consequens ei difficultates fuerint objectæ, cordatiores facile intelligant.

Quantum enim ad tentatam Regum ac Principum Unionem attinet, illa per se hæcenus intra Europam aded semper incommoda.

B

diffi-

Unio Regum Europæo-
rum semper
difficilis.

Reliquis Re-
gibus suspe-
cta.

difficilis fuit, ut quamvis multi & magni nominis Pontifices in eadem laborarint, ad exitum tamen eam vix unquam potuerint perducere: tum inquam quando unanimi Religionis sensu omnes ducebantur. Qui ergo successus in hac publica opinionum animorum & designationum discrepantia sperari potuit? *Deinde* hic ipse in Regibus demerendis & uniendis ambitus ipsum negotium, quod aliàs plerisque non multum placebat, magis, suspectum fecit, partem adversam obfirmavit, eidemque sui muniendi & defendendi necessitatem imposuit. Idque tanto magis quod hæc unio plerisque ad unius saltem familiæ privatum commodum & utilitatem instituta videbatur, ut eidem videlicet jam diu affectatum Europæ Dominium confirmaretur. Quod ipsum quantum institutæ reformationi profuerit, eventus in hunc usque diem testatur.

Ad reforma-
tionis execu-
tionem pa-
rum utilis.

Tertiò, Regum illa Unio, etsi interdum aliquosque promotionis executionem parum utilis. cesfit, ad expectatam tamen rei promotionem, tantum momenti non attulit, quantum plerique sibi polliciti fuerant, idque ex duplici causa: Quod primum Reges & Principes Uniti, ut ut se interdum Sanctissimis ultrò obtulerint, negotium tamen sincere nunquam tractarint, ut non multoties, sub ejusdem prætextu, sua privata commoda quæsitarent. Sicut in Galliis non ita dudum manifestò licuit perspicere, quando quidam Rex potentissimus partium Catholicarum patrocinium susceperat, ibi tandem apparuit, Eum sub hoc obtentu Galliæ regnum affectare. Cum enim animadverteret, plerosque factionis illius Proceres ab Imperio Hispanico abhorreere, oblitus personæ, quam agendam susceperat, manus auxiliatrices retrahere cœpit, ut qui videret, se spe sua frustratum. Id quod Sixtus V. tempestivè subodoratus est & ægerrimè tulit.

Talia autem plura exempla adduci possent, ex iis etiam quæ nos propius tangunt. Ex his ergò personatis & malefidis Principum molitionibus, in Unionis agro perpetuarum simultatum copiosissima seges indes succreuit, per quas prædictum

Refor-

Reformationis opus magis turbatur, quàm promovetur. Quodque deinceps illorum Regum conatus, ubi etiam ferièdicatorum in rem egerunt, per illam edictorum severitatem, subditis magis causa Religi-
onis effectus.

Cum enim omnis coactio menti humanæ gravis & molesta sit, tum illa inprimis animum liberaliter institutum enormiter lædit & fauciat, quàm ei Religionis nomine vis affertur. Quod tacitus quidam naturæ instinctus hoc omnes doceat: DEI cultum liberi & spontanei motus esse debere. Hoc animadvertentes nonnulli ex Regum Unitorum Ordine, hanc violentæ coactionis invidiam declinare voluerunt, dum ab odiosa illa Edictorum acerbitate abstinent, & subditis religionis arbitrium ad speciem liberum relinquunt. Interim tamen, ut Unionis legibus satisfaciant, rem disimulanter & quasi per cuniculos aggrediuntur, dum eos quos Religionis nomine oderunt, vel ab honoribus rei publicæ beneficiis excludunt, vel in jure dicundo aliisve artibus eos variè impediunt & premunt, ut tandem adversitatibus fracti seipsos eis dedere & conformare cogantur.

Artes aulicæ
nostrorum
temporum.

Et nostris temporibus præcipuum artificium est iis in locis, in quibus Hispanica Inquisitio per Regnorum leges Nationumque libertatem locum habere nequit, cui à nonnullis multum tribuitur: Fieri que potest ut non pauci hac ratione subigantur. Si quis tamen rem penitus consideret, facile apprehendet has subtiles artes, ut vulgò æstimantur, publico Statui plus nocere, quàm apertam Tyrannidem.

Ipsam etenim religionem quàm hactenus ut falsam abominati sunt, nunc etiam de Tyrannicâ injusticia suspectam habere incipiunt. Deinde Magistratus autoritatem unicum illud throni fulcimentum convellunt & subvertunt, ipsamque Principis personam subditis exosam reddunt. Illarum denique injuria altius, quam vis aperta, penetrat & generosis præcipuè mentibus

Earundem
fructus.

tibus inextinguibilem offensæ memoriam imprimit & inurit. Et hi animorum affectus utut fortè ad tempus, ceu ignis sub cineribus, latitant, quam primum externa qualiscunque ventilatio accedit, tanto periculosius erumpunt.

Adhuc ergo primum Executionis medium ad excitandas turbas, quàm ad promovendam reformationem, multò efficacius fuit.

Secundi Me-
dij effectus.

Nec res in reliquorum impedimentorum remotione melius successerunt. Cum enim his de instituenda reformatione decretis & statutis, non solum diversus Religionis sensus, per Europam jam latissimè sparsus, sed etiam Nationum populorumque privilegia, leges, libertates & mores obstarent, illa citra tumultum ne moveri quidem potuerunt. Quæ omnia tamen à præfervidis ingeniis, quibus hæc provincia non citra delectum demandata erat, non solum mota, sed acriter commota & vehementer perturbata esse constat.

Institutæ re-
formationis
effectus in
ipsis Regnis.

Hinc ergo turbæ, hinc similtates, hinc odia, hinc diffidentia cum reliquis fatalibus *Furiis*, quibus nostro tempore *Status Politicus* infestatur, ceu ex Orco proruperunt.

Id quod omnes Europæ Nationes, quas hæc pestis pervasit, sonora voce profitentur, hanc & non aliam calamitatum suarum causam omnes, qui citra morbi affectionem judicant, summo consensu allegant.

Videamus nunc ergò nùm malorum nostrorum Polonicorum eadem ratio sit, & nùm hæc etiam externa causa ad eorum inflammationem & exasperationem aliquid contulerit? Id quod multis fortè difficulter persuadebitur. Ego tamen illud constanter assero & assertionis meæ has probationes assero.

De eo primum satis constat Clerum Poloniae & ipsum tandem vehementer urgeri cœpisse, ut ad eorundem Consiliorum communicationem semet aggregaret. Ad quod ipsum tamen præci-

præcipui istius Ordinis ab initio valde lenti fuerunt: non quod Eadem Reformationem improbarent, sed quod executionis difficultate deterrerentur. Tandem tamen exterorum instinctus prævaluit & tergiversantes impulit. Ideoque in hunc finem non ita dudum Synodus illa Petricoviensis celebrata fuit: Cujus decreta plerisque vel eo tantum nomine suspecta fuerunt, quod tanto studio occultata fuerunt & suppressa.

Sed nec illud cuiquam dubium esse potest, ab his ipsis primo loco diligenter curatum fuisse, ut Reges Poloniae prædictæ Unioni implicarent, eosdemque cum Domo præcipuè Austriaca quàm arctissimè conjungerent. Ex qua nimirum conjunctione maximum ad prædictæ executionis promotionem emolumentum sperabatur: Ut quæ ad subditos in utroque Regno magis perterrendos, & in Ordinem redigendos permultum factura videbatur, quantumvis consiliis illis longè aliud pallium obduceretur.

Harum verò rerum praxis post infelicem illam expeditionem in Sueciam, quasi renovata fuit, ubi nonnullorum studia valde conspicua extiterunt, eorum videlicet, quos præter jam dictas causas Sueciæ amissæ invidia urgebat. Qui propterea omnem lapidem moverunt, ut novis Regum amicitias accepti infortunii sensum nonnihil mitigarent.

Veruntamen ut inter vicina Regna ferè fieri consuevit, Austriacorum studia nostratibus semper suspecta fuerunt, ideoque pro hac vice etiam ad Agentium illorum, consilia promovenda tantum non contulerunt, quantum speratum fuerat. Cum præsertim præter vulgares illas Regum Regnorumque vicinorum similtates & dissensiones alia non pauca, quotidie intra & extra Regnum, inciderent, quæ hujusmodi conjunctionem Reipublicæ nostræ minus commodam, ipsis etiam Civibus formidabilem, efficerent. Per ejus itaque attentationem nil amplius effectum fuit, quàm ut inveteratæ suspiciones periculosius recrudescerent.

Quod ipsum etsi iis, qui hæc agitabant, non ignotum esset, se tamen adeo non passi sunt impediri, publicamque indignationem tam securè contempserint, ut tantò potius confidentius in proposito perrexerint, illudque tandem per fas & nefas ad exitum conati sunt perducere.

Hic ergo molitionum jam antea suspectarum tam importunus fervor eum tandem eventum fortitus est, ut offensa Nobilitate, Regnum factionibus mutuaque dissidentia impletum sit. Et Rex ipsemet subditis, subditi verò Regi suspecti esse cœperint. Quam constat proximam & compendiosissimam esse ad Reipublicæ dismembrationem & interitum viam. Et hac ratione prius illud institutæ reformationis turbatæque Europæ medium satis inter nos, ut opinor, efficaciter operatum est.

Captæ reformationis executio citra libertatis Poloniæ præjudicium perfici nequit.

Ad alterum quod attinet, *Popularium* nempe obstaculorum remotionem, nemo Polonus opinor negabit in hoc regno majora & robustiora eis objecta fuisse, & adhuc objici quam in nulla Europæa Natione. Consilia enim ista inter nos, ut quidem nunc res sunt, ad effectum, quem ipsi cupiunt, perduci nullo modo possunt, nisi aut Hispanica Inquisitio, aut quidam, quod Inquisitioni illi æquivalet, in Regnum introducatur. Per quod nempe Polonia ad Hispanismi aliquam similitudinem redacta, prædictæ executioni opportuna reddatur. Patria verò nostra ea corporum animorumque libertate hætenus utitur, qualem fortissimæ nationes & generosissimus quisque sibi optare poterit.

Qua libertatis fiducia ex ipsis etiam Catholicis Cordationes enormes illos abusus & vanas superstitiones, quas in Religionem ipsam ejusdemque exercitium irrepsisse constat, magnâ multoties libertate coram ipsis etiam Prælatibus reprehendunt & detestantur. Et quis inter nos rei istius potestatem sibi eripi patietur, quæ tamen coram Inquisitionis Hispanicæ Tribunali ignis supplicio adjudicaretur?

Nemo

Nemo igitur est, qui non videat, quàm duro collisu hæc *Confœderatio* publica inter se committi oportuerit? Postquam imprimis libertas illa, quatenus animum præcipuè & conscientias concernit, non ita dudum per *confœderationem* publicam, contra eadem tentamenta denuo & quasi extra Ordinem confirmata est?

Quamvis autem Hispanicam Inquisitionem nemo nobis hætenus apertè & ex professo conatus sit obtrudere, quod intelligerent, hoc citra periculum vix posse tentari: Via tamen ad hujusmodi aliquam imperiosam coërcitationem, variis artibus, paulatim & quasi per Cuniculos parata est, sensimque muniri cepit: Eo nimirum adhibito artificio, quo rem citra omnem mutationis sensum Practicantes illi se consequuturos sperabant: Tam cautè tamen & circumspectè incedere non potuerunt, quodque agebant tam probè nunquam potuit dissimulari, ut rerum à Diametro pugnantium, tamque asperarum ut levis agitatio, non ingentem flammam vel tandem eliceret. De quo ipso, proh dolor, oculorum aspectus hodiè testatur.

Hæc à me omnia verissimè dici omnes norunt, qui rerum nostratum aliquam saltem notitiam habent, quique actiones nostras Comitiales ab aliquot annis vel è longè spectarunt. Nec diffitentur hoc ii, qui in partibus adhuc inter nos eatenus hærent, ut & prædictæ reformationis negotium cupidè amplectantur, ejusque studiosæ, per legitima tamen media, executioni faveant.

Adhuc ergo perspicuum est, Reipublicæ nostræ intestina mala, non solum per easdem externas causas proritari & exasperari, per quas reliqua hætenus Europa turbata fuit, sed eundem etiam in iis operationis modum teneri.

In his igitur tollendis & amovendis opera nostra occupari debet, siquidem ordine procedere, Matrique nostræ cum aliqua spe salutis opem ferre voluerimus.

Scio

Scio tamen quid heic nonnullus dicturus sit : Me hoc differendo Morbum ferè incurabilem ostendere, cum harum rerum studio consiliorumque istorum exoticorum effectuosæ executioni potissima pars Regni implicata sit, ut curatio hîc etiam ipso morbo difficilior, adde & periculosior, futura videatur.

Non est de nihilo quòd dicitur, novique egomet multos prudentes viros in eo consentire ; Existimo tamen, omnia opinione nostra faciliora fore, si primum inter res ipsas earundemque abusum, deinde inter personas, à quibus illæ tractantur, accuratè distinguatur.

NB. Ad res quòd attinet, nec Austriacæ familiæ, inter Europæas haud dubiò eminentissimæ, nec quoruncunque cæterorum Regum & Principum cum nostris Regibus legitima & syn-cera conjunctio per se, vel NOS, vel Rempublîcâ nostram in minimo lædit : sed eidem potius præsidio & ornamento futura esset, si à Prædicantibus illis ad sinistras suspiciones non tam densæ nostratibus occasiones præberentur.

Austriacæ
familiæ affi-
nitas Poloni-
æ per se nec
inutilis nec
inhonesta.

NB.

Eadem fere ratio est alterius Medii, ab hujus enim executione nihil turbarum esset nobis metuendum, si modò ita institueretur, ut intra legitimum docendi modum consisteret, missisque aliis parùm convenientibus practicis eventus DEO committeretur. Non igitur res istæ per se, sed earum abusus & perversus Tractationis modus Rempublîcâ lædunt, & has in præsentia difficultates nobis pariunt.

NB.

Hæc itaque in rebus differentia si observetur, inter ipsas etiam personas manifestam nobis discriminis rationem ostendit : ut nempe non omnes eos, qui prædictis rebus manum quocunque modo admovent, pro veris calamitatis nostræ autoribus habeamus, ut curationis, de qua dicturus sum, actum ad omnes & singulos extendi oporteat ; sed eos tantum qui prædicti abusus præcipuam culpam sustinent.

Si

Si quærat aliquis, quinam illi sint ? Respondeo, si eorum quos in hisce rebus periculosa experientia longo tempore erudiit, consentiens testimonium admittere, Si præterea ipsam rerum evidentem inter nos experientiam in Consilium adhibere volumus, *JESUITAS ET INSTITUTUM JESUITICUM* pro iis nobis necessariò esse habendos. Hi inquam, sicut in supradictorum consiliorum executoriali praxi primas sibi ubique arrogat : ita alteram ejus & quidem odiosissimam, & nostrarum imprimis rerum respectu perniciosissimam partem, extra ordinem sibi suæque actualitati desumpserunt. In qua agitanda ita hætenus versantur, ut quod in hisce consiliis pessimum est, præcipuè arripiant, arreptum pejus efficiant, & vim ejus malitiosam per subjectum Reipublîcæ corpus, quo jure, quave injuria, quasi transadigere & per partes applicare conentur. Ut sic prorsus sentiant, si Jesuitæ non essent, Nos aut turbas ejusmodi nullas habituros, aut si quæ fortè, ut ex consensu reliquarum partium Europæarum, obortæ fuissent, eas multò facilius minori periculo consopiri posse. Hoc quidem certum est, Poloniam ab iis ultimo loco inter Europæas Nationes commotam esse.

†
NB. NB.

Jesuitarum
conatus &
fervor omni-
um intra Re-
gnum excel-
sum prima-
ria causa.

Hoc verò cum illud ipsum sit, de quo inter nos quàm maximè controvertitur, judicii hujus rationes aliquanto accuratius erunt demonstrandæ. Quod ita faciam ut primùm ad oculum demonstrem *Instituti Jesuitici*, si per se consideretur, eam esse rationem, ut liberæ Reipublîcæ valde inimicum & adversum, Libertati verò Polonicæ imprimis formidandum sit.

I. Consilii hu-
jus præcipua
demonstrati-
onis capita.

Deinde vivis aliquot exemplis ostendam, quàm periculose Secta hæc Statum Politicum hinc inde per Europam turbarit.

II.

Tertiò, objectiones nonnullas diluam, quæ sententiæ huic à contrarium sentientibus ferè opponuntur. Quæ tria si à me demonstrata fuerint, *quartum*, quod principaliter intendo, sua sponte sequetur : Iis nempe qui Rempublîcâ restitutam & salvam cupiunt, præcipuam operam dandam esse, *Ut Jesui-*

III.

IV.

G

ta

ta & Jesuitismus extra Regnum eliminantur, quò sic remotis hisce Interturbatoribus, certa aliqua & firma stabilendæ Pacis ratio iniri queat.

Ad primum quod attinet, in eo tria considero : *Ipsam Ordinis Politiam : Finem ad quem tendit : Operationes sive Praxin, per quæ hunc finem conatur assequi.*

Politiã, si penitius introspiciemus, fatendum nobis erit, eam in hoc genere accuratè dispositam, firmisimam, & ad res magnas gerendas aptissimam esse : Ut parti cui se applicaverit vel opposuerit permultum prodesse queat. Generalis Dispositio purè Monarchica est, forma nimirum Politicæ ad movendum & agendum commodissima. Monarchicæ dispositionis nervi in hisce rebus consistunt ; capite primum uno regitur, deinde hoc caput uni etiam loco, Urbi nimirum Romæ, alligatum est, ubi perpetuò residere cogitur. Quæ res Sectæ huic inter alia hoc præstat, ut uno certo & uniformi aëre perpetuò regatur & vegetetur, Romani nempe Consistorii afflatu, prout is ab iis, qui Romæ omnia possunt, afficitur. *Disciplinæ* denique forma Institutum hoc longè arctissima utitur, qua cives ejus ad cæcam obædientiam (sic ipsimet loqui consueverunt) astringuntur, in tantum ut Minoribus in nulla Majorum vel absurdissima imperia inquirere liceat : Nedum ut aliquis ea detrectare aufit.

Disciplinæ ratio.

Hæc ergò formam illam Monarchicam constituunt, constitutam firmisimè constringunt, adeoque faciunt, ut actiones ejus efficacissimæ sint, & ceu cuneus quidam penetrent. Illa verò hanc compactionis soliditatem adjuvant, eandemque solidiorem efficiunt. Quod *Primum* Communitatis hujus basis, per fixam illam Generalis sedem Romanæ sedi & Consistorio, ut dictum est, quasi affigitur & implantatur.

I. *Basis instituti Jesuitici.*

II. *Deindè* quod eandem Hispanico Imperio similiter inferunt, Dum inter septem generales, qui sibi hucusque, si rectè memini, invicem successerunt, neminem elegerunt, qui non vel natione vel ditione Hispanus esset, quæ res non caret mysterio.

Tertiò

Tertiò quod ex tot diversis Clericorum Ordinibus, soli ferè *Jesuitæ* ab utriusque fori ordinariâ Jurisdictione exempti sunt : ut nullum profus in nationibus, nisi sui Corporis superiorem agnoscant, qui plerumque Italus aut Hispanus est. Ut sic Ordo *Jesuiticus* ab omni juris Polonici coërcitione solutus, inter nos liberrimè versetur, suisque molitionibus securè incumbat. *Quartò* quòd etiam in subdelegatis Imperiis hæcenus diligenter cavent, ne in Nationibus Provinciales unquam ex indigenis eligant, sed vel Hispanis vel Italis dignitates illas conferunt, aut saltem iis qui ex Anglia, Gallia &c. propter facinora aliqua profugerunt, aut propter nimium Hispaniæ studium, ex prædictis Nationibus proscripti sunt.

III.

IV.

Seniores verò Rectores & his similes inter nos rarissimè ex Nobilium ordine, sed ex plebe tantum adoptant. Quòd cur fiat, conjectura non est difficilis : Generosa nempe Nobilitatis pectora erga patriam ita affecta nõrunt, ut suis consiliis & Practicis ea minus commoda & oportuna statuunt. Interim his rebus fit, ut cum Jesuitismi venter nostras ferè sit, quem videlicet nostris opibus explere & suffarcire cogimur : Caput tantum Hispanico & Italico cerebro repletum habeat, ad cujus nempe sensum reliquum corpus movetur.

V. *Nobilitas Polonica ad cœcam Jesuitarum obædientiam parum idonea. Polonia Jesuitismum nutrit Hispania & Italia eodem utuntur.*

Hæc igitur ad Monarchicum robur, iterum perquam multum faciunt, incurfus Jesuitici impetum certissimè dirigunt, & sectæ huic ad consiliorum suorum executionem, invictum plane & penetrantem constantiam præbent.

Porro huic ipsi Imperii Jesuitici formæ per subordinatarum dignitatum distinctos gradus variasque species egregiè contra omnes Monarchiæ incommoditates & vitia prospectum est : Ut si ex humano sensu judicetur, ei neque à Tyrannicâ oppressionem, nec seditiosâ dissolutionem, ullum periculum sit extimescendum : Quòd ipsum etiam prædictæ sodalitati ad res gerendas miram corporis agilitatem conciliat.

C 2

Qua-

Quarum rerum omnium illustre documentum nobis Historia postremi motus Galliae præbet, ubi compertum est: in illa desperata totius Regni perturbatione, ex solo Jesuitarum ordine *Neminem*, ac ne unum quidem Jesuiticum individuum fuisse, qui Reipublicæ partes secutus esset: cum contra ex omnibus aliis Clericorum Ordinibus permulti Regias Reipublicæ partes fideliter tuerentur.

Jesuitismus
Cor factionis
Hispanicæ in
Gallia. Hispano autem hi ipsi Jesuitæ tam pertinaciter adhæserunt, itaque fervidè studuerunt, ut ejus factioni pro anima aut potius pro corde fuerint: De quo vulgo dicunt, quod in corporis humani structura sit primum vivens & ultimum moriens.

Prædicta sanè factio prius opprimi non potuit, aut eradicari, quàm Jesuitæ Regno exigerentur. Quod fidele & perdurans robur instituto huic, in tam variegata hominum colluvie, nihil aliud præstat, quàm ea quæ hætenus de Politicæ formâ diximus.

Nùm verò hæc talia sint, à quibus sibi Respublica Polona metuere debeat, iis cogitandum relinquo, qui superiori autumno artium istarum aliquem gustum perceperunt. Ego interim factionem Jesuiticam inter nos non aliter æstimo, quàm agilem quendam & acutum gladium, cujus lamina quidem in vaginam Polonicam recondita est: Sed ita ut capulum Romana Aula & Hispania manibus teneant, & sic eum ad nutum suum vibrent, id quòd Instituti hujus proprius finis aliquantò clarius docebit.

Finis Institu-
ti Jesuitici. Hic autem & ipse quiddam singulare, & ab omnibus aliis Monachorum ordinibus diversum habet. Omnes enim aliorum Religiosorum Ordines in hunc finem ut plurimum inventi & approbati sunt, & eò tendunt, ut popularis devotio per eos augeatur, Religio Romano-Catholica magis splendeat, & Ordinis Spiritualium Pomæria dilatentur &c. Jesuitæ verò etsi hisce rebus & ipsi pro virili studeant, sui tamen principalis finis longè sublimiorem scopum præfixum habent: Qui nempe est,
ut

ut Romanæ Ecclesiæ sive Imperii Ecclesiastici collapsam auctoritatem non solum recuperent, in quo studio reliquos Clericos Commilitones habent, sed ut subjectum præcipuè Europæ orbem ita corrigant & reformat, ut hujusmodi insultus, quos res Romana hætenus est perpeffa, in longum præcaveant, sublatis & quasi obstrictis omnibus occasionibus, per quas antè hæc populis ad eandem propugnandam aditus præbitus fuit.

Quas occasiones norunt non aliunde densius emerfisse, quàm ex Subditorum in hisce Septentrionalibus Regnis nimia, ut quidem Romæ semper visa est, libertate, illisque barbaris legibus, quibus hætenus ita firmatur, ut Inquisitionis Hispanicæ intentatum jugum constanter repellat.

Molitionum
Jesuiticorum in hisce
regionibus
præcipua im-
pedimenta.

Horum igitur remotio & annihilatio Jesuitis, per quartum illud & sectæ huic proprium votum extra Ordinem injunctum est. In hunc finem tot extraordinariis Privilegiis Bullis & Indultis instructi & muniti sunt, ut non solum facultate reliquorum Clero universo præpolleant, sed jam ipsis Episcopis & superiorum Prælatorum Ordini graves & formidabiles esse incipiant. Nec ego dubito, quin gens *Jesuitica* aliquando Romanæ Ecclesiæ horrendi scismatis occasionem præbitura sit. Id quòd sanè ipsimet inter nos jam hoc conspicuum Exordium fecerunt, quo eos, qui Romanæ Ecclesiæ instituta sequuntur, in *genuinos Catholicos & Politicos* distinguunt. Veri autem Catholici eis sunt, non qui Catholicè vivunt aut credunt, sed qui ipsorum factioni ita toti addicti sunt, ut omnes illorum molitiones probent, serioque promoveant. Pro Politicis verò, id est Pseudo-Catholicis eos habent, qui etsi in Fide & vita Ecclesiæ Romanæ se per omnia conformant, Jesuitarum tamen factiosa consilia & præfervidos conatus detestantur, majoremque Patriæ & Reipublicæ quàm exoticarum factionum & practicarum respectum habent, quod ipsum, quale sit, prudentibus liquere existimo. Interea in his ipsis rebus specifica differentia consistit Jesuitismi, per quam à Clero reliquo discernitur, ejusdemque genus quasi transcendit.

Jesuitismi
specificus
Character.

Venorum
cum Pontifi-
ce Contro-
versia.

NB,

Cum verò hoc ipsi constanter negare consueverint, vivo illud exemplo erit demonstrandum. Inter Venetos & Pontificem hoc maximè tempore controversia intercedit super quadam Ducatus Ferrariensis particula, quam Veneti, ut audio, ante annos 130. aperto bello sibi acquisiverunt. Itemque super Constitutionibus quibusdam, quarum renovandarum occasionem præbuerunt Magistratui Veneto *Jesuitarum artes testamentariae*, Pontifex autem eas in fraudem Ecclesiae fractas esse conqueritur, Veneti hoc nomine à Pontifice compellati, jure suo cedere nolunt, sed palàm præ se ferunt, sibi in sua ditione supremam Jurisdictionem, & sic etiam Legum ferendarum potestatem, non autem Pontifici competere &c. Quo animadverso Pontifex Excommunicationis fulmine eos territat. Senatus hoc cognito Clerum suum compellat, Jus Reipublicæ eidem exponit: Pontificis Pontificiæque Excommunicationis iniquitatem demonstrat, eosdemque pro Authoritate hortatur, ut curato officio Excommunicationem pro nulla habeant &c. Quid sit? antiquus Clerus unanimi consensu Reipublicæ causam contra Pontificem probat, & de fide sua prolixè pollicetur: Recentiores verò Religiosi, quorum nempe Regulæ præsentis temporis conditioni accommodatæ sunt, Ducibus Jesuitis Reipublicæ causam damnant, stationemque suam deferunt: Quamvis Jesuitæ Magistratus edicto nominatim expulsi, & in æternum relegati perhibeantur,

Hoc autem Jesuitæ non aliam ob causam fecerunt, quàm quod viderent, se stante ac defensa Reipublicæ Venetæ libertate, stantibusque Legibus, nec stare, nec instituti sui finem obtinere posse. Quod ipsum sanè discrimen illud, quod inter Jesuitas & quoscunque alios Clericos constituimus, satis evidenter probat & confirmat. *Vos ergo jam Proceres*, quæso cogitate, quid de Polonia nostra futurum sit, si inter nos omnia illa removeri debeant, ut profectò illa remota cupiunt, per quæ in finis istius adeptione impediuntur? *Ahuc de fine.*

Videa-

Videamus nunc Media sive praxin, per quam ad seopum illum perumpere conantur, & hæc ex iis, quæ jam dicta sunt, facile intelliguntur. Hoc nimirum conjuncta opera fervidissimè agunt, ut primum Reges Europæos quotquot possunt unicuique illigunt: Cujus foederis Principem & Directorem constituunt Hispaniarum Regem, aurei istius velleris Possessorem & custodem: ad cujus videlicet nutum reliqui se applicare cogantur, sub hac conditione, ut qui conatibus ejus quacunque ratione intercedit, aut quàm minimum adversatur, de hæresi suspectus sit, & prædicti Velleris periscelide indignus censeatur. Sed Regnorum Septentrionalium ea ferè est ratio, ut ad Legum præscriptum, non autem ad absolutum Regium arbitrium regantur. Ideoque Regiarum personarum confœderatio illis parùm prodesse poterit, nisi etiam subiecta Regibus regna in eandem unionis massam concludant. Atqui hoc opus, hic labor est: cum hæc eis infinita, ut jam dictum est, difficultates objiciantur, quocirca etiam opera illorum hæc præcipuè enitet, & omnium maximè conspicua est, Sic autem res suas hoc loco disponunt.

Primùm omnium hæc sedulo curant, ut in Aulis se insinuent. Hunc enim nidum hoc genus Accipitrum sibi ubique præstruere, inque eodem ova sua deponere solent, priusquam ad venatum evolent. Jesuita etiam ibi peregrinus & exul sibi, immò Capite diminutus videretur, ubi ab aula arceretur.

I.
Accipiter Jesuiticus non nisi in aula rum pinnis nidificat.

Fixo hic pede, ulterius operam dant, ut clavum Reipublicæ in suam potestatem redigant, id est, ut vel Regi Reginæve ex suo Corpore confessarium, vel saltem hæredi Regio præceptorem dent: Aut si hoc non semper procedit, illis dominantur, quorum in Reipublicæ administratione præcipuè partes sunt & vires. Utque horum affectus, cupiditates & designationes penitissimè cognita & perspecta habeant: quæ videlicet escâ unusquisque alliciendus & captandus sit. Ad hoc autem feliciter perficiendum Romana aula, quicquid autoritate, quicquid

II.

quid opibus, quicquid artibus & consilio valet & potest, Genti huic liberalissimè, ut jam dictum est, indulget. Adèd ut Jesuitarum commendationes Romæ ad consequendas dignitates & præbendas plus valeant, quam potentissimorum Regum intercessionibus.

Quæ unica res, si cætera abessent, ad corrumpendas omnes, OMNES dico, Europæ aulas abundè sufficeret, sicut Eventus, proh dolor, testatur. Quamvis hoc etiam tibi advertendum est, genio Jesuitico extra hoc quandam occultam à natura vim inesse, qua ingeniis aulicis imperat & dominatur.

Ut autem de occultioribus factionis hujus artibus, quas in prædictis Politiarum officinis exercent, nil dicam: Duo sibi ibidem potissimum paciscuntur, primum, ut ipsorum mellificatio ex hac Reipublicæ arce non impediatur. Utque deinceps adversariis suis nullum eò refugium pateat, illorumque querelæ, si quas eò deferrent, vel omnino negligantur, vel quoquo modo eludantur. De his duobus quamprimum Jesuitæ cautum est, ipse deinceps sibi ad reliqua perficienda sufficit.

III. Constructo & firmato hoc nido, pabulatores suos quaqua-
Jesuitarum versum emittunt, suamque Venationem hac ferè ratione institu-
Venatus. unt. Primum operam dant, ut in primariis Regni aut Provin-
ciæ urbibus, Seminaria, Collegia, Tempa quàmplurima tan-
quam instantis mensis suæ horrea vel occupent vel extruant.
Per hæc autem duo consequuntur, quæ eis ad finem suum, de
quo diximus, valdè proficua existunt: Regnum primum uni-
versum his ceu unguibus apprehendunt, & ita constringunt:
ut ad suum nutum illud, quoties res ita postulat, cum singulis
NB. partibus circumagere queant. Quod ut facilius consequantur,
seminaria sua in prædictis urbibus ita plerunque construunt, ut
suis ædificiis ipsa urbium mœnia complectantur, eademque sibi
noctu diuque pervia faciant: ut in arcibus, quas Cracoviæ,
Vilnæ, Calisii, Posnaniæ &c. habent, videre licet.

Nec

Nec ego Gentis nostræ supinam negligentiam & incuriam fati hæc admirari, aut pro rei indignitate sufficienter detestari possum: Quodd ad hujusmodi periculofas & Reipublicæ præ-
judiciales substructiones non solum connivemus: sed ad eas-
dem materiam ceu propriis manibus congesimus: cum sic exi-
stimem: Si Rex aliquis tale quid machinaretur, universam
Rempublicam contra eum insurrecturam: Et his exterorum
Venatorum indagatoribus in nostris nemoribus tantum licet?

Polonorum
in fovendis
Jesuitis præ-
cipuum pec-
catum.

Deinde eadem opera juventutem nostram, spem posteritatis ad suum cerebrum, dispositis & recoctis animis regignunt, & sic inter NOS Novi, & Jesuitici mundi sementem faciunt.

Dum autem intra Regni urbes hoc ii agunt, qui ad hæc donis idoneis sunt instructi, reliqui Concionibus popularibus & audiendarum Confessionum operosissimo simul & quæstuosissimo artificio pro virili student. Quarum artium effectus iterum duplex est. Plebem enim primariam, ut ille loquitur, hac ratione paulatim suam faciunt, factionique vires adjiciunt. Provisoribus deinceps, qui Camerae sive Ærario præsent, viam ubique muniunt, ut in omnia publica & privata bona aditus eis patefiat.

IV.

Et hîc mihi latissima sermonis valva se aperiret, si aucupia illorum, quibus illi homines, mulierculas præsertim, circumveniunt, explicare vellem. Jesuitæ sagaces aucupes.

Cum verò instituti & occupationum mearum ratio mihi habenda sit, illud saltem præterire nolo, in quo etiam Sectæ hujus à reliquis Religiosorum Ordinibus differentia aliqua perspicitur: Quod nempe Jesuitæ vulgaria ista munuscula, quæ vulgò in Religiosos erogari consueverunt, non curant, nec ea capiunt: Quod hoc eis sordidum, & reliquo Ordinis splendori minus conveniens videatur. Aquila enim currucam non captat. Et ipsi aliàs ut exercitati Practici benè norunt, Pe-

D

cuniam

Propter paf-
ferem rete
non attra-
hunt.

cuniam in loco negligere maximum interdum lucrum esse.
Novique egomet simulationem hanc aliquando eò usque pro-
cessisse, ut oblatum 50. aureorum Ungaricorum precium repu-
diarint.

Hominum vero opulentorum testamentaria legata, & cum
his integra prædia adeo non fastidiunt, ut potius exquisitissimo
artificio illa aucupentur, ut Polonia, in hac etiam publica mo-
rum corruptione vix quicquam simile experta sit. Hinc ergò
istis pecuniæ neglectoribus, qui suam gratuitam operam nobis
tam officiosè deferunt, illi regales inter nos Proventus, quo-
rum præsidio se jam non solùm animosè, sed etiam factiones
inter nos alere incipiunt. Hoc etiam cum reliquis suis arcanis
in Majore Polonia, Calisii: in Minore Cracoviæ: in Russia,
Lublino: Vilnæ in Lithuania: Postovii in Masovia; & Bruns-
bergæ in Borussia: deponere & custodire dicuntur. Hæc in-
quam Imperii Jesuitici inter nos æraria publica sunt, & Char-
tophylacia, quæ si hoc tempore excuti deberent, Poloniam
haud dubiè de status sui qualitate rectius instructura essent,
quàm tot hætenus tumultuosa scrutinia præstare potuerunt.

Et hæc de praxi Jesuitica.

Hæc itaque de primo designationis meæ Capite, de Politia
nimirum instituti Jesuitici, pro lectoris instructione sufficiant.
Ejus nunc erit cogitare, num fallatur qui Jesuitas Polonis Rei-
que eorum publicæ vehementer formidandos & sedulò caven-
dos censet. De narrationis autem meæ veritate, novi plaris-
que melius quàm mihi ipsi constare.

Praxis Jesui-
tica ordini
præcipuè Po-
litico fatalis,

Superest nunc, ut quæ in genere de Sectæ Jesuiticæ natura
& moribus proposita sunt, per particularia Exempla compro-
bentur, adeò que demonstretur, quàm periculosa harum rerum
praxis ordini Politico fuerit, quod secundum erat propositionis
meæ caput: Hoc ipsum verò domestica & nostræ experientiæ
documenta satis explicare possent & demonstrare. Spero ta-
men

men in exterorum Historia rem magis conspicuam fore, quod
illorum casus extra factionum effectus positi, & sic ad instru-
endum aptiores sint: Ideoque illorum exemplis immorabor, ita
tamen ut nostratium non prorsus obliviscar.

Inter plurima verò documenta vix quicquam illustrius est
eo, Quod Historia ultimi tumultus Galliæ suppeditat: ex quò
nempe perspicitur, quantum Jesuitismi Genius contra statum
Regium ad ejusque everfionem posuit. *Res sic habet*, Regni
Galliæ ea est conditio, ut à Prudentiæ Politicæ studiosis ferè
pro optima Politicæ formâ allegetur. Et quamvis in eo nobis
cum ipsis non per omnia conveniat, certum tamen est, eam fir-
missimam esse: siquidem ad absolutæ Monarchiæ formam quàm
proximè accedit, contra Tyrannidem tamen & seditionem iis
legibus, eâ Parlamentorem autoritate, illa denique sanguinis
Regii reverentia corroboratum & firmatum est, ut his solis re-
bus hætenus invictum perstitit.

Et quantum ad sanguinis Regii observantiam attinet, Gal-
li vulgò aliquid præ reliquis Nationibus in hoc affectu putan-
tur habere. Illorum sanè regia familia vetustior est, quàm ul-
la Europæa. Contra hanc tamen firmissimam, ut Henrico III.
haud dubiè videbatur, arcem, Jesuiticæ impressionis cuneus
tantùm valuit, ut quod in Galliis hætenus inauditum erat, Re-
ge in Ordinem redacto, Familiæ Regiæ autoritatem ita penitus
prostraverint, ut & personam Regiam neci dediderint, & infen-
sissimæ Gallis nationi, ad invadendum Regnum viam longè latè-
que complanaverint. Et nisi peculiaris & penè miraculosa
DEI providentia conatibus eorum tam evidentè obstitisset,
rem eò deducturi videbantur, ut Galli proditâ Regiâ familiâ,
quæ inter eos annos plus quàm 600. tam altas radices egit, ut
omnes ferè principales familias complexa sit, Gallici nominis
perpetuum hostem & æmulum sibi Regem ascivissent. Ideoque
sanè multò majori miraculo, quàm si nobis ante hæc *Demetri-*
um suum *Muscoviticum* obtrussissent.

Hæc autem ut magis perspicuum fiat, quomodo Instituti istius Genius erga statum Politicum sit affectus, ex tot illorum molitionibus, quibus Henricum illum subverterunt, unum saltem sed valde insigne illorum stratagema hæc producant, cujus hæc est ratio.

Sub initium prædicti tumultus, quæstio illa in Galliis agitari capit: *Num Pontifex R. Gallie populum à fidelitatis à Jesuitu in juramento, quo Regi suo obligatur, in casu hæreseos ab Gallia motæ solvere possit?* Ex hoc oriebatur altera huic admodum affinis: *Num cuilibet privato liceat Tyrannum propria auctoritate occidere?*

Quæstiones
à Jesuitu in
Gallia motæ
& decisæ.

Intelligis, opinor, cordate lector, quantum Regis, statusque Regii in horum Problematum decisione intersit. Et quid putas Apostolos dicturos fuisse, quando Hierosolymis primum Concilium sub præsidio Spiritus sancti celebrabant, si religiosus aliquis cum ejusmodi quæstione coram eis apparuisset? Neque tamen in Galliis controversiæ istæ novæ erant. Ad priorem enim ventilandam Pontificum olim cum Galliæ Regibus perpetua litigia perennem materiam suppeditarant.

Johannes
Pratus.

Posterior verò ante annos plus minus 200. post eadem nempe Ludovici Aureliani, in Sorbonistarum Collegio publicè agitata & solenniter decisæ erat. Utraque semper constantissimè fuit negata, adeo, ut posterioris assertio & assertor Johannes Pratus, nî fallor, in Concilio etiam Constantiensi ex æquo damnati fuerint.

Pro hac autem vice eadem quæstiones Galliam ad eum modum immutatam invenerunt, ut bona pars Cleri, & cum his totus *Jesuitarum Ordo* utriusque assertionem probaverint, revocata & annihilata Majorum suorum perpetua sententiâ: non aliter quàm si novus interea Mundus successisset.

Hujus

Hujus verò immutationis Jesuitas præcipuos autores extitisse, ipsa Sorbona post res sedatas publicè professæ est: Et Jesuitæ idem non obscurè agnoscunt, dum inter eas causas propter quas olim Pontificia Excommunicatio contra Galliæ Reges minus efficax fuerit, hanc nominatim exprimunt, *Quod Gallorum animi tum non sufficienter dispositi fuerint.* Hoc est, quod tam acres seditionum concitatores non habebant, quales hodie Jesuitici Concionatores sunt & Confessarii.

Jesuitarum
in disponen-
dis animis
peculiare ar-
tificium.

Hæc igitur Jesuitarum decisio (non tamen absque DEO) Henrico necem attulit, & contra Parricidam absolvit, eumque Ehudo isti Israëlitarum liberatori æquiparavit. Quale nihil in ulla Christiani Orbis parte, inde à Religionis incunabulis auditum scriptumve est, aut lectum.

Ubi tamen, ut rei indignitas melius perspiciatur, diligenter notandum, Sectam hanc, Tyranni, ejus nempe quem ab unoquoque privato impunè occidi posse contendunt, definitionem sibi suæque discretionis reservasse: secundum quam is nobis pro hujusmodi maculationis pecude habendus est, qui quacunquæ ratione in Romani Pontificis indignationem incidit, & ex Jesuitarum sensu excommunicatur. Id quod idè hîc addendum fuit, quod in alterius quæstionis formatione, ab ipsis insidiosè additur: *In causa Hæreseos*, ut hoc nempe fuco, perfidiam suam in Magistratum supremum incrustent. Cùm ex præcedentibus constat hæreticos illos esse, non qui pravas in Religione opiniones sectantur: sed qui Jesuitarum artes quocunquæ modo impediunt, aut ipsis non per omnia obsequuntur.

Tyrannus
quis? secun-
dum Jesui-
tas.

Jesuiticæ
definitionis
Hæreticus.

Sicut vel ex Venetorum exemplo intelligere possumus, quos hæc Secta per universam Italiam pro pestilentissimis hæreticis proclamare dicitur, idè saltem, quòd latis seu potius renovatis Legibus, Jesuitarum cupiditati frenum injicerunt.

D 3

Et

Et quòd fortè etiam (de quo mihi constat) Inquisitoriae potestatis libidinem intra nimis arctos carceres concluderunt.

De Henrico verò certum est, Eum dum vixit nullius usquam erroris ab ullo Catholicorum insinulatum esse. Constat etiam Eum in Catholico-Romana communione usque ad extremum perstitisse. Furoris autem, quo eum persecuti sunt, hac vera causa fuit: *Quod sceptrum regium non ei tradere volebat, quem sibi hi socii tanquam idoneum molitionum suarum administrum Gallie Regem destinaverant.*

Henrici III.
haereticis.

Magistratum
pericula.

Nunc ergò Proceres iterum attendite, An non per hoc Jesuitarum decretum, omnium Europæorum Regum & quorumcunque Magistratum Politicorum mors & vita ab arbitrii Jesuitici horoscopo suspendantur? ut si his illis dextrè ascendat, illi vivant & valeant, sin minus pereant? Qua de re prædicta Venetorum calamitas, Regis Britanniae perpetua pericula, & illorum omnium metus, qui hunc ordinem sibi infestum sentiunt, abundè testantur.

Venetorum tamen exemplum præcipuè conspicuum est, quod Respublica illa, ut dixi, Romano Catholicam Religionem hætenus, tanquam Imperii sui Palladium accuratè observet, & acerrimè tueatur.

Quæ exempla quoties expendo, toties exhorresco, cum videam, quàm facillè sub præsentis rerum statu inter nos simile quiddam in alterutram partem accidere possit, postquam imprimis festæ Jesuiticæ, ad hujusmodi aliquem effectum, tam pertinaces & fervidi conatus ab aliquot jam annis inter nos deprehenduntur. Eos sanè ad tale aliquid etiam inter nos audendum satis animatos esse, proximorum aliquot mensium experientia demonstravit:

Sed hæc fortasse aliquis dicere volet: Inter nos nihil ab hac

hac parte esse periculi, quod Jesuitis cum Rege nostro probè conveniat &c. Mallem hos dicere posse Regi nostro cum Regni ordinibus, & his cum Regia Majestate probè convenire. Hoc enim ad Reipublicæ salutem aliquantò utilius, & ad securitatem nostram firmiter & efficacius esset. Nunc autem hoc verè dici agnosco, neque tamen hoc ipsum sollicitudinis meæ causam tollit, sed eandem potius auget. Ecquis enim certò dicere poterit, quod hoc Regi nostro perpetuum futurum sit, ut Jesuitis tam propitiis utatur? Quid si is aliquando deprehensus illorum artibus, à quibus eum hætenus plerique circumventum existimant, animum mutet, & potiorem Reipublicæ respectum habere incipiat. Ecquid tùm eum sperare jubebimus? An non tempus fuit in Galliis, quo Henricum III. ex Polonia redeuntem, Jesuitæ eo applausu excipiebant, ut laudum ejus præconio exsatiari nequirent dicentibus; *Huic uni individuo omnes Constantinos & Carolos magnos, omnes Ludovicos &c. inclusos esse, Hunc fortissimum, felicissimum Christianissimum & invictissimum Christi athletam, Ecclesiae Catholicae Protectorem, Haereticorum malleum & pavorem à DEO Galliis provisum?*

Regit vita & quæ ab hoc pendet regni fortuna Jesuitarum afflictui obnoxia.

Henricus III. in Galliis priusquam displicere cepit, à Catholicis saltem non per altero Mesia habitus.

Quid verò hæc omnia eum tandem juverunt? Cum hic projectæ assentationis affectus, paulò post ita in contrarium mutatus sit, ut eum non solum occidi curaverint, sed occisi cadaver, quantum in ipsis fuit, sepultura prohibuerint: ipsumque parricidam in Divorum Catalogum retulerint.

Sed esto, inter nos tale nihil metuendum sit in præsentia, quis verò noverit, qualis in posterum Regum rerumque nostrarum status futurus sit? Nostrane itaque matri ita consulemus, ut tam ambiguae fructificationis semen scientes intra Reipublicæ viscera retineamus, tantà curâ foveamus, & ad posteros propagemus? Quis inquam sanus nobis suadebit, ut fortunas nostras tam ambigui eventus alex committamus? ut nempe Respubli-

Respublica non diutius salva sit, quàm quousque Regi Reive publicæ cum Jesuitis probè convenit? ut tum demum nobis securos esse liceat, quando nihil inter nos est, quòd Sectæ huic offensionis causam præbere possit.

Dixi, quanta sit vis aculei Jesuitici contra Reges Statum-que regium, quoties hunc molitionibus suis obstare intelligunt. Hic autem Lectorem notare velim, ejusdem pestis non minorem efficaciam esse, in oppugnanda & expugnanda Republica atterendis que legibus, quoties nempe sentiunt, se ab his in instituta sua venatione impediri.

Jesuitismi
genius ipsis
Legibus in-
festus.

Et quod ad leges attinet, hæ Politicæ tineæ illas præcipuè arrodere consueverunt & exedere, quibus jus successionis in Regno continetur, Libertasque & pax publica firmatur.

Qualem in Galliis præcipuè invenerunt illam Legem Salicam, Matriculam & fundamentum illius Regni, per quam stirpis regis mascula proles, exclusis fœmellis, ad regnum sola admittitur. Cujus legis vigore successio Regni post interfectum Henricum III. ad Henricum IV. Regem tum Navarrae devolvebatur.

Lex Salica in
Galliis.

Quod ipsum, cum Sectæ Jesuiticæ suum interitum interpretaretur, tantum efficere potuit, ut Galli hoc Reipublicæ suæ fundamentum ipsimet subruere conarentur, ascitâ contra hanc Legem Philippi II. Hispaniarum Regis filia, quam ex Henrico II. Galliarum regis filia suscepit, in regni sui hæredem, operis totius promotoribus & internunciis Jesuitis. Quod autem Gallis Lex Salica præstat, hoc Poloniae adhuc Regum juramenta conferunt, per quæ hætenus Reipublicæ liberæ electionis jus conservatur.

Quàm periculose verò hoc etiam libertatis nostræ fulcrum

mentum

mentum ab his tineis arrosus sit, egomet dicere nolo, nec publicè ipsemet divulgabo.

Ejusdem virtutis illustre specimen coram oculis nostris in vicina Hungaria, Austria, Styria, Carinthia &c. ediderunt. Eo nimirum successu ut obtritis legibus, quibus prædictarum Nationum & Provinciarum Libertas nitebatur, partem earum penitus oppresserint, partem ad extremam desperationem adegerint.

Hoc quidem rumor publicus hætenus constanter affirmat, in prædictis Provinciis alicubi illustribus, & antiquissimæ nobilitatis familiis publicè diem dictum esse, intra quem se aut coram Jesuitarum Tribunali sistant, aut relictis patriis sedibus aliò migrent; quæ res fœderi isti malè vertat.

Homines nobiles sedibus pelluntur, quod Jesuitis geniculari nolunt.

Hic ergo jam quæro Proceres, si res fortè in eum casum deveniat, ut Regiam Majestatem Jesuitæ inter nos, vel nunc vel posteris temporibus, ut eandem contra Rempublicam contra Leges & libertates nostras incitent; Ut quando hætenus coram moderna Regia, pacem religionis unicum illud furoris Jesuitici repagulum, ita traducunt, ut eam Tartaricam & Mahometicam perfidiam nuncupent, quam Regia Majestas citra æternæ salutis suæ jacturam nec approbare possit, nedum ut eandem tueri debeat &c. quam inquam Vos mihi spem dabitis?

Pacem religionis Jesuitæ ut Canes lapidem projectum admordent.

Novi tamen, quid etiam hæc nonnulli excipiant, non esse videlicet tantopere admirandum, si confœderatio illa fortassis non omnibus probeur, sub qua nimirum tot abominandæ sectæ quotannis inter nos suppullulent &c.

Age itaque cedamus eis ad tempus (quod tamen citra Reipublicæ præjudicium fiat) hoc jure: quid verò ad illud mihi respondebunt, quod in proximis Comitibus Waraviae Dominica

E

Miseri-

Misericordias Domini Anno 1606. ex Petri Skargæ ore audivimus, quando is converso sermone ad Regem sic alloquebatur: *Eheu Rex, quorsum jam nobis res tua intempestiva conviventia reciderunt? Reges olim Poloniae de rebus ad Rempublicam spectantibus cum solis Senatoribus deliberabant, Nunciorum istorum terrestrium, quos vocant, nulle in hisce rebus partes erant, ut qui non ita dudum introducti sunt. Nunc verò tuâ & quorundam Majorum tuorum socordiâ res eò, proh dolor, deducta est, ut quam primum feroculus aliquis Domicellus, qui se pro Nuncio forte terrestri gerit, votum suum proponit, omnes ei protinus assurgere conantur. &c. Tuum tuum erat ô Rex, ejusmodi perversas, que contra antiquos mores inoleverunt, consuetudines cohibere. &c. Ubi etiam manibus ceu nutu indicavit, quid fieri velit: Summa nimirum papavera demetienda esse.*

Hinc igitur Tubicinis istius Aulici tenorem, si reliqui tribules ita persequerentur, ut profectò eum strenuè persequantur, ut ad consiliorum istorum executionem operam vel vires Regi aliquando in auxilium offerant, Ecquid de nobis, deque nostra hæcenus illibata libertate futurum censetur? Disputatur hæcenus inter nos ab annis 50. & circiter, de legum Polonicarum autoritate contra Pontificum Decretales, quæ civis Poloni caput & fortunas, in casu Hæreseos, ut loquuntur, absoluto Episcoporum arbitrio, contra expressas libertates nostras subjiciunt, Regique nullas alias in judicio quam Ministeriales executiones partes relinquunt.

Disceptatur etiam hodie inter nos de modo potestatis Regiæ, itemque de Reipublicæ in Rebus ad salutem Regni spectantibus autoritate. De his autem Controversiis, quod Jesuitæ sentiant, non est obscurum: Regi enim Regiæque Majestati, quamdiu in conatibus ipsorum promovendis constanter perget, tantum adjectum cupient, quantum Henrico III. olim, & ejusdem

dem successori Henrico IV. propter oppositam rationem detraxerunt. Quomodo verò vice versa in Rempublicam animati sint, Petrus Skarga jam nos docuit. Et vos adhuc dormire vultis?

Ex his ergò omnibus perspicitur, Jesuitas illos esse qui diffidentiam inter Regni hujus subditos & supremum Magistratum serunt, fovent, augent, exasperant, dum Regiam Majestatem Nobilitati, Nobilitatem Regi suspectam efficiunt, & sic Principem eò deducunt, ut omisso fidelium subditorum respectu, extera amicitia præsidia circumspiciat. Idem verò illorum studium est circa statuum illorum disfidium, quod hæcenus ceu in cineribus sopitum jacuit, quod tamen illi subinde fodiant, dum Prælatorum animos sollicitando, hos spe, illos metu incitare non desinunt. Illas autem populares factiones, quibus Ordo equestris periculosissimè hoc tempore distrahitur, eccui alii, quàm Jesuitis acceptas feremus? qui primum universum hunc Ordinem generaliter in Hæreticos, quibus nullum in Regno nisi precarium jus concedunt, In Politicos, quos his aliquanto peiores statuunt, & syncerè Catholicos sibi que fideles tripartito discernunt. Et inter hos ipsos deinceps privatas similitates & disfidia serunt & alunt. Ex quo inter infinita mala etiam illud consequitur, ut Princeps, ne quidem si velit, præcipuum aliquem Nobilitatis respectum habere queat, ut in cujus dissolutis scopis parùm autoritatis & præsidii sibi repositum nòrit.

Hæc igitur etsi palàm inter nos prædicentur, ita ut animi affectus citra ruborem ipsimet in publicum prodant, sunt tamen qui Jesuitarum inter nos patrocinium suscipiant, & omnia sedulò conquirunt, quibus hæc sub aliqua probabilitatis specie, vel prorsus negari vel saltem palliari & excusari quomodo posse confidunt.

His igitur deinceps nonnulla respondenda sunt, nam hoc

tertium nobis designationis nostræ caput constitutum fuisse memini. Qui itaque Jesuitas omnium fervidissimè propugnant, primo loco Catholicam religionem allegare consueverunt, à cujus interitu sibi metuunt, si in Jesuitas gravius aliquid deberet statui. Estque hic defensionis Jesuiticæ longè splendidissimus & maximè plausibilis prætextus, ad quem congeruntur Ordinis istius res gestæ. Barbarorum nempe infidelium sub utroque Mundi axe, sicut & hæreticorum in hisce partibus plurimorum felicissima conversio. Quibus ante hac inter nos adiecti sunt, divini & miraculosi illi sectæ istius successus in Moscovia & augusta spes, quam ex illo tractu, & nobis & Romanæ Ecclesiæ ostentant &c.

Ipsi etiam Jesuitæ, ut hic foro utantur, videri volunt, eos qui illorum ejectionem & ex Aula remotionem suadent, id malitiosè agere, ut abactis Canibus ab ovili, oves Luporum sævitæ prostituant.

Religionis
Romano-Catholicæ
conservatio &
propagatio.

Adhæc igitur quid dicimus? Hæc nempe primo hîc admirari cogor, quibus rationibus sibi persuaderi patiantur Catholicam Religionem citra Jesuitarum operam in Polonia consistere non posse, ii qui credunt Romano Catholicam Religionem, qualis illa nunc est, paulò minus quàm Mille quingentos annos per Orbem durasse, antequam Ignatius Lojola in terris natus est, ita videlicet, ut in nostra quoque Polonia tot centenos annos egregiè floruerit? Deinde dico Christum & Apostolos ab initio non solùm religionis propagationi, sed etiam æternæ ejus conservationi, per sufficientia media abundè prospexisse: Ut Ecclesiæ quam diu in veritatis tramite simpliciter incedit, nullis novis & extraordinariis mediis opus sit.

Qui putant
Religionem
citra Jesuitarum
operam
consistere
non posse, or-

Hi autem non Jesuitas, quos quidem ego sciam, sed Episcopos, Præsbyteros, Doctores, Pastores, Diaconos &c. ordinaverunt. Istorum verò officiorum cùm non solùm nomina sed etiam personæ inter nos supersint, quibus illorum cura demandata

data est, quis dubitet, quin hi, dummodò officium faciant, religionem sint rectè curaturi, ut maximè Jesuitæ in Polonia nulli sint:

dinarium
Clerum pu-
dendæ igna-
viæ arguunt.

Quod si autem Jesuitæ canum illà valde ambiguâ appellatione delectantur, ut sibi solis eam vendicent, viderique velint, citra ipsorum vigilem curam Dominicum ovile omni præsidio destitui, indicari mihi velim, quid de reliquo Ordinario Clerosentiant? Nùm eos fortè pro vulpibus haberi velint.

Tertio ulterius sic dico Religionis curam & propagationem Jesuiticæ designationis minimam partem esse, quam nimirum ipsi amplius non curant, quàm quatenus prætextus illius eis ad principalem Instituti sui finem, de quo dictum est, viam munit. Id quod vel hinc apparet, quod inter eos partes docendi in Ecclesia inferioribus ferè committuntur, ut primicerii istius Ordinis, & qui ingenio præstant, illis quas diximus, sublimioribus artibus in Aulis liberius vacare queant.

Jesuitæ reli-
gionis præ-
textu pro il-
lice uruntur.

Quartò experientia testatur, quod etiam virorum doctissimorum, quos vel Jesuitæ ipsi pro Catholicis coguntur agnoscere, calculo confirmatur, Jesuitas Religionem Romano Catholicæ intra Europam magis obstitisse, quàm ut eandem promoverint. De quo aliquot inter nos præstantissimorum Virorum, ex ipso etiam Ecclesiastico Ordine, quærimoniae me non semel audire memini.

Hoc ipsum verò cùm multis prorsus incredibile videatur, his illud rationibus ulterius declaro: Primum omnes in universum Catholicos in eo mecum consentire opinor, quod ibi demum Romano Catholica Religio crescat & floreat, ubi Concilii Tridentini Canones & Decreta acceptantur, & juxta eosdem creditur & vivitur. Ibi nempe institutæ reformationis negotium, de quo supra dictum est, plenè succedit, in quo nempe Ecclesiæ Catholicæ salus hodie reponitur. Sed experi-

entia perspicuè testatur, Concilii istius executioni vix quicquam hætenus fortius obstitisse, ejusdemque Decreta nationibus suspecta & exosa reddidisse, quàm Jesuitarum practicas & seditiosum fervorem, quibus modestissimum quemque inter ipsos etiam Catholicos offenderunt, & omnia turbarunt.

Calamitatis
in Anglia Catholico:
um immediati
autores Jesuitæ.

Deinde negari non potest solius Jesuiticæ bilis præservido æstui imputandum esse, quod Romano Catholica Religio hodiè in amplissimo Britannicæ Majoris Regno tanto studio premitur & opprimitur, & nunc etiam post exactos Jesuitas Catholici Sacerdotum secularium usu penitus priventur, & sic Regis clementissimi beneficio gaudere nequeant. Eandem calamitatem iidem Catholici non ante annos adè multos, in Scotia Jesuitarum culpa perpesi sunt. Cum enim illorum nonnulli in Regno Scotiæ conjurationis cujusdam, quæ contra Regem ibidem à Paulo Crichtonio Jesuita in Hispania instituta erat, tabulas hinc inde inter Romanæ Confessionis homines clanculum circumferrent, quibus illi subscribere debebant: Re proditâ, ex primaria Scotiæ Nobilitate complures, qui hætenus ceu columnæ religionis Romano Catholicæ in prædicto regno fuerant, extremum vitæ fortunarumque omnium discrimen adierunt. Sed & reliqui Catholici omnes, cum ipsa Religione, cui Rex antehac non admodum adversari videbatur, in justissimum Regis odium incurrerunt: Ea ratione ut in hunc usque diem miseri illi facinoris Jesuitici pœnas luere cogantur.

Et quid aliud Hungaros & Transylvanos non ita dudum ad eum modum exacerbavit, ut unâ cum Jesuitis, omnes Catholicos Sacerdotes, quos nancisci potuerunt, malè tractatos, ex finibus suis expulerint, quàm importunus ille Jesuitarum fervor? Dum hi supremi Magistratus autoritate & favore freti, reliquias libertatis prædictarum provinciarum tanto impetu invadunt, ut incolæ, qui hætenus omnia pertulerant, has ultimas Jesuitarum injurias perferre nequiverint, & extrema
potius

potius remedia arripuerint. Ad quod eos haud dubiè vicinarum provinciarum perspecta calamitas animabat. Quin etiam de Polonia dubium nullum est, quin & inter nos aliquando rebus turbatis Catholicæ Religioni magnum aliquod infortunium sint conflaturi: Siquidem diutius inter nos conversari debeant. Cujus rei hæc abundantissima causa jam nunc præstò est, quod hic livor illâ, quæ nobis tantopere commendatur, docendi facultate non contentus machinationibus suis publicam Magistratus autoritatem præterdit. Quæ res ut fortè plebeculam territat, ita cordatioribus quoque vehementer offendit, studia eorum suspecta facit, & quod iniquissimum est, Magistratum sicut & ipsum Clerum publico odio exponit, ejusdemque autoritatem subditis contemptibilem reddit. Hæc igitur Catholicæ Religionis damna si cum profectibus comparentur, quos Jesuitæ intra Europam in ejusdem propagatione fecerunt, tantum fortassis vix superfuturum est, ut gloriabundæ illorum jactantiæ respondeat.

Veruntamen ut hujus etiam infortunii culpam eis condonemus, si doctrinam Jesuiticam per se & extra hos excessus æstimemus, in eadem nihil, quod tanto præconio dignum sit, deprehendetur. Religio enim vel voce, vel honesta vitæ conversatione, vel scriptis propagatur & defenditur.

In concionibus ut plurimum Jesuitæ subtiles, disertis, & in Jesuitæ quales Concionatores. concitandis affectibus acres, vehementes & impetuosos esse concitare possunt. Hæc autem qualescunque dotes, quæ in syn-cera Pietatis schola non perinde æstimandæ sunt, corrumpit & cordatioribus suspectas facit primum Elocutionis sive actionis (hanc quidam hypocrisin vocari dicunt) gesticulatoria levitas, nimiumque facundi sermonis studium: Et, qui sub hoc præluet, ardentissimæ ambitionis affectus. Quorum utrumque nescio quid fucatum & non Apostolicum sapit.

Deinde

Deinde deformat eos ista inexhausta calumniandi & conviciandi libido, qua plerumque in adversarios debacchantur. Idque tantum ut plebis animos incendant atque exasperent: Cum interim adversarios, quos lucrari debebant, indurent. Me quidem hæc ita offendunt, ut vilissimi pagi Parochum interdum concionantem audire malim, quam, qui in universa Polonia inveniri queat, disertissimum Jesuitam.

Disciplina Confessionaria. Ad confessionarium artificium quod attinet, non inficias eo, hoc venationis Jesuiticæ præcipuum instrumentum & perquam commodum rete esse. Neque tamen hoc ipsum tam caute hæcenus disponere potuerunt, ut illa omnium arcanorum perscrutatio, peccatorumque interdum non pudicum examen, cum satisfactionis illâ insidiosâ multoties etiam avarâ impositione non plurimos offenderit, & à Catholicâ communione ita repulerit, ut ab eadem propter ipsos præcipuè Jesuitas penitus abhorreant. Sentit hoc jam in vicina nobis Moravia Præful Olmucensis, sub cujus nomine Jesuitæ libellum quendam ibidem typis excusum ediderant, in quo pro Confitentium instructione Catalogus peccatorum cum discretione venalium & mortalium recensetur, secundum distincta vitæ communis officia: Quando ejus libelli abominandâ spurcitie (ab amicis propterea admonitus) post aliquantò diligentius perpensâ, pudore victus eundem, ut Christianæ confessionis minimè ferendum, omnique luce indignum opprobrium, precio plusquam decuplo passim redimere & penitus suppressere conatus.

Quantum ad vitæ conversationem, eam quidem hæcenus ita instituerunt, ut nimis conspicua illa vitiorum ulcera, quibus Clerus antehac turpiter deformatus, Laicisque exosus redditus fuit, studiosè vitarint. Neque tamen in hoc etiam proposito tam constantes aut circumspecti fuerunt, ut non in opposito arboris scientiæ boni & mali fructus se in iisdem proderent. Dum enim ab una parte miraculosam quandam vitæ continentiam, Angeli-

Angelicam castitatem, Religiosæque pietatis devotum studium ostentant: ab altera partæ profundæ avaritiæ tam dira lues, & circumveniendarum Nobilium familiarum, Viduarumque & Orphanorum decipiendorum tam callidum artificium apprehenditur, ut hoc ipsum prudentioribus, in hominibus tam religiosis summæ admirationi fuerit. Ut interim superiorum Jesuitarum artium intantum Chorum hæc relinquam, de quibus tam multa jam dicta fuerunt.

Restat scriptio Jesuitica, in qua ferè summus Instituti hujus excellentiæ gradus constituitur, nec id prorsus vanum censeferi debet. Negari enim non potest, dictionis Jesuiticæ characterem per se tersum & argutum, Orationem autem, si artificium spectes, floridam & nervosam esse. Quæ scriptio virtutes ad illectandam & capiendam Juventutem non exiguam vim habent, quæ etiam Jesuitas, harum præcipuè rerum admiratione, suscipere & sectari solet. Qui verò serio pietatis studio afficiuntur, hæc tanto minus curant, quantum in hisce rebus nimia Jesuitarum affectatio evidentior est: non aliter quam si omnibus veteribus & recentioribus Sophistis, aut ipsis etiam triobolaribus rabulis palmam vellet præripere. Veritatis autem sermo simplex est & esse debet: Imprimis autem Christianæ religionis tractatio hujusmodi fucata & colorata orationis lenocinia aversatur & rejicit, tanquam corruptarum & prurientium aurium non satis castum delinimentum.

Prudentissimi denique, quique incorruptissimè judicant, sic sentiunt: Jesuitas suis hæcenus argutis & concitatis scriptis eatenus saltem profecisse, ut Catholicos suos inflammatos concitaverint, Partem verò Adversariam acuerint & obsfirmaverint. Ut sic bellum illud religiosum, quo ceu Caufone quodam Europa adhuc amburitur, tantò periculosius exarserit, quemadmodum nostris ipsimet oculis cernimus.

Quod autem de Barbarorum in utraque India conversione pro Jesuitis adducitur, illud ex iis locis petitum est, ex quibus aliquis non solum verum dicere, sed etiam securè mentiri possit: In Polonia præsertim & in illa explorationis difficultate, postquam Castilienes & Lusitani nullum extraneum in illas regiones admittunt: Ideoque his nihil aliud quàm vulgatum illud respondeo: *En Rhodus. En saltus.*

Jesuitarum
aurea & ar-
gentea argu-
menta.

De hæreticorum in his terris conversione rem non profus nego, ut de qua oculorum aspectus testetur. Opus tamen ipsum non tam doctrinæ Jesuiticæ extraordinariæ virtuti, quam argumentorum aureorum & argenteorum ponderi ascribendum censeo, quibus ferè utuntur, quorumque perennem copiam eis Ecclesiæ Romanæ favor, Aulæque Polonicæ jucundus calor sufficit: Inter quæ tamen hæc inter nos quandoque vitrea concurrunt, pro quibus alibi in vicinia ferrea substituunt. Quod genus Conversionis Paulus Apostolus haud dubiè Everfionem seu potius Corruptionem dixisset.

Ad rerum Muscoviticarum successus quod attinet, illi revera nobis hætenus non citra fastum ostentati sunt: quorum etiam præcox spes gentem Jesuiticam ad eum modum inflavit, ut omnia sibi deinceps contra Clerum, Nobilitatem & quoscunque alios licere putaret. Qualia verò nunc ex iis locis per repetitos nuncios afferantur, nemini hodie ignotum esse arbitror. Jesuitas tamen videmus & audimus omni narrationi acerrimè contradicere, quod ipsum indicio est, rem ipsorum ibi actam esse, & adhuc agi, ut quicumque tandem eventus (utinam bonus) secuturus sit, non aliis principaliter eum quàm ipsismet imputare possimus. Quale autem meum ab initio, quamprimum consiliorum istorum aliquid in vulgus emanavit, de molitionibus illis iudicium fuerit, multis magni nominis Viris, quibus cum sermonem ea de re contuli, notum esse scio. Ipsi nempe causæ in genere melius fundamentum optabam.

Deinde

Deinde rem per se periculi plenam esse apertè profitebar. *Horatianum illud* de conatibus hæc subinde usurpans:

& arma

*Nondum expiatis unda cruoribus
Periculosum plenum opus aleæ
Tractas & incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.*

Denique sic præ me semper tuli, si Jesuitæ negotio huic se immiscerent, nullum ejus bonum eventum expectandum, hos enim omnia turbaturos. Et si res felicissimè cadat, Imperium illud ab ipsis perturbatum, & motibus intestinis repletum iri, qui nobis fortassis tempore non æquisfimo negotium faceßere possent, quemadmodum in Suecia nobis non ita dudum accidit. Quàm verus autem aut falsus in his omnibus fuerim, utcunque rei istius famà hætenus studiosè tamen supprimatur, ipsum tempus aliquando revelabit. Audio nunc *quosdam musstantes Patres* Societatis Jesu in ipsam etiam Persiam penetrasse, & nescio quem insperatum Regis istius favorem experiri. Quod si verum est, nemo ambigat, quin hoc etiam Imperium, per quod hætenus Ottomanidis à tergo securis injicitur, turbaturi & factionibus repleturi sint, ut Turcis hac ratione respirandi sui que recolligendi spacium præbeant.

Religionis conservatrici propagationi subjungitur Insti- Jesuitæ Ju-
tuendæ Juventutis nescio quod occultum & exoticum arti- ventutis in-
ficium. Propter quod Respublica (si utique Ecclesia jactu- stituendæ ar-
ram hanc negligere possit) Jesuitarum operâ carere nullo mo- tificiosissimi
do queat: Et hic prætextus superioribus æstimationis pon- Magistri.
dere non multum cedit, cujus tamen Vanitatem Viri in omni
disciplinarum genere exercitatisfimi, qui Romano-Catholicam
religionem publicè profitentur & defendunt, jam dudum Orbi
demonstrarunt; Rationibus firmisfionis evidenter ostenden-

tes, Jesuitas primum & Jesuitarum institutum bonis literis & earum reflorescenti splendori plus officisse, quam ut easdem promoverint; Ostendentes insuper disciplinam Jesuiticam meram corruptelam esse ingeniorum: quorum videlicet aciem retundat, & pro eo, quod illa liberali institutione informare & excitare debebat, quendam eis potius stuporem inducat. Etsi autem probè sciam quàm hoc etiam multis prorsus incredibile videatur, ego tamen aliquot hic præstantissimorum Virorum testimonia proferre possem, eorum inquam, quorum nonnulli in præcipuis hodie Reipublicæ officiis versantur. Quos non semel conquerentes audivi, se coactos esse Jesuiticæ institutionis vitia aut peregrinando corrigere, aut eadem, postquam jam ad Rempublicam animum applicaverunt, ipso rerum usu dediscere. Quorum judicio experientia ipsa adstipulatur, cum constet inter ipsos hæreticos, quos hæc secta nempe à nobis pro talibus tractari & haberi vult, Viros inveniri in omni disciplinarum genere exercitatos, qui ad omnia Reipublicæ munia obeunda idonei essent, nisi invidia eos premeret: Etsi Jesuitica Institutione nullo unquam tempore usû sint. Quomodocunque tamen hæc se habeant, illud apud me fixum manet, si quæ Jesuitis hac in parte ab aliquibus tribuuntur omnia verissima essent, & ipsi in Poloniam nostram alteras Athenas importassent, illud tamen minus vile precium esse æstimandum, pro patria libertate, quam pro hac operâ licitantur; Cum præsertim eruditæ doctrinæ fructus aliunde non minus commodè quàm à Jesuitis habere possimus.

Jesuitæ actuales.

His tertio loco à nonnullis subjungitur: *Jesuitas homines esse actuales, quorum in rebus arduis expediendis magna sit dexteritas, eximia fides &c.* Multis hoc in ore est, qui pro Jesuitis nituntur, quos equidem admirari soleo, si quidem sub hac Actualitate, ut eandem quam mollissimè interpretantur, aliud nihil quàm civilem quandam industriam in expediendis negotiis poterimus intelligere, qualis scilicet in Aulicis ministris

ministeriis præcipuè requiritur. Sed Jesuitæ hætenus nihil minus videri volunt, quàm quod secularibus negotiis se immisceant, aut eorundem tractandorum periti sint. Ideoque eos, qui tale quid de se spargunt aut credunt, vel pro apertis Hæreticis vel Pseudo-Catholicis haberi jubent. Itaque videant qui eos hoc nomine tantopere commendant, ut eos propterea retinendos censeant, qua ratione hæc inter se concilient.

Ego interim Polonia milites potius & Aulicos, mihi verò Servitores Actuales, Ecclesiæ autem Monachos & Religiosos, pios, doctos, & devotos opto. Veruntamen, si, quod res est, fateri volumus Epitheton hoc Jesuitis nimis verè competit, de quo totus Orbis, in primis tamen Europa adeò luculenter testatur; Et nos etiam hætenus Actualitatem eorum ita sumus experti, ut si inter nos ad hunc modum diu pergere debeant, de illis Comicum illud rectè usurpaturi simus: *Quod si annuntantur, ex unis nuptiis geminas nobis effecturi sint*, duplicato nimirum, quo in præsentia urgemur, infortunio.

Sed quid putabimus Augustinum reliquosque istorum temporum Patres de ejusmodi Actualibus Monachis fuisse dicturos? Aut quis etiam in secularibus negotiis tam demens fuit, ut in servo nequam veteratoriam calliditatem laudârit, aut exploratoris exteri solertiam ita commendarit, ut eum propterea sibi fovendum existimasset? *Vos igitur Proceres* hic scire velim, ingenio præstante & versatili nihil perniciosius esse, si vires suas ad res malas applicet. Ideoque hanc ipsam Jesuitarum Actualitatem egomet inter justissimas metus nostri causas refero, quæ nobis veternum excutere, nosque ad seriam rerum nostratium curam excitare debent.

Notate bene istam Jesuitarum actualitatem.

Illud autem quod de expediendâ dexteritate adjicitur, testimonio destituitur. Quid enim egregii natio hæc inter nos præstitit, quidve tam dextrè expedivit, aut quod potius bo-

NB. NB. Jesuitarum in rebus tur-

bandis (ex- num non impedivit? Nisi fortè amissam Sueciam, devasta-
pediendis tam Livoniam, afflictam Galliam, tentatam Scotiam, Anglicas
diecere vo- conspirationes, & tot nobilium hominum tragicum interitum,
lebam) dex- Venetianas practicas, Moscoviticas turbas, perturbatam Ungar-
teritas. riam, oppressam Styriam, Carynthiam, Carniolam, & quæ ha-
cænus in Polonia ediderunt aulica Progymnasmata, pro Jesui-
tica dexteritatis operibus nobis sint habenda? At res qui-
dem arduas aggrediendas & invadendas satis adhuc audax est
hæc secta; audaciæ verò illius eventus is hætenus ubique se-
quitur, ut turbæ maximæ ab illis excitentur: tales nimirum
quales citra infiniti ferè sanguinis effusionem adhuc nec fisti nec
fedari potuerunt. Quem igitur hæc agendi dexteritas dele-
ctat, is videat & provideat, ne quid Respublica Jesuitica de-
trimenti in Polonia capiat.

Nec id quod de illorum eximia fide prædicatur, cer-
tioris fidei est: Quod tamen illis fortè persuaderi poterit, qui
vel Jesuitarum arcanas designationes prorsus ignorant, vel qui-
bus illi alias os ita oblinunt, ut propter certas causas ad eo-
rum palatum omnia dicant & faciant: Quod si tamen aliquis
Jesuitica si- rum palatum omnia dicant & faciant: Quod si tamen aliquis
des Poloniæ fidem Jesuiticam verbis extollere velit, dico eam, quanta quan-
inutilis. ta est, totam exteris & citra ullum boni Polonici respectum,
addictam esse, & arctissimè obligatam: Hujusmodi inquam
exteris, qui etsi corpore à nobis absunt, Consiliis tamen & oc-
cultis machinationibus nimium interdum inter nos familiariter
conversantur. Cum his ergo si nobis fortè aliqua controversia
incidat, ecquid illi nobis de Jesuitarum fide polliceri pote-
runt? An non verò in Galliis, Anglia, Scotia, Ungaria, Ve-
netiis, satis jam conspicua fidelitatis suæ documenta in publi-
cum ediderunt, si ad nostratia utique cœcutimus? Et quid
in re manifestà verbis opus est, cum nulla hodiè Europæ Chri-
stianæ natio sit, quæ non de Jesuitarum perfidiâ, aut saltem per-
fidiæ suggestionem & excusationem conqueratur, si unam Hispa-
niam excipias.

His

His denique à nonnullis additur: *Inconveniens esse, ut
Jesuitas Poloni expellant, cum Galli, qui propter longè
graviores causas eos ejecerant, eosdem revocaverint, ubi
etiam citra ullum Reipublicæ incommodum vivant &c.*

Ego verò novi Jesuitas in Galliam reversos esse, sed quod Gallia Jesui-
à Gallis revocati fuerint, ne ipsi quidem, quamvis multa di-
cant, facile dicturi sunt. Interim verò artes, quibus se in Gal-
liis denuò insinuarunt, tales sunt, ut propter illas ipsas ejectionem
eorum inter nos maturandam existimem. Ex illis enim
liquidissimè perspicitur, quantum hic genius intra Europam,
in versando & circumagendo rerum Civilium cardine polleat.
Hoc enim sciendum, Jesuitas in Galliam non propter aliquem
eorum usum, quo Regnum illud carere non posset, receptos
esse: sed ad vehementissimam summi Pontificis instantiam:
Quem videlicet Rex in tam infida cum vicino potentissimo
pace offensum nolebat: Cui tamen serium Catholicismi studium
vix probaturus erat, quamdiu Jesuitas Regno arceret. In-
terea ne illud quidem dubium est, Eos, qui summo Pontifici
in illa restitutione promovenda operam suam apud Regem præ-
stiterunt, majora Romæ præmia consecuturos esse, quam om-
nes, quicumque hætenus Reipublicæ militarunt: Quamvis
non desint qui existiment Henricum IV. hac etiam ratione
securitati suæ consulere voluisse, quod aliàs à Jesuitarum ejectione
insidiis nunquam tutus esset futurus. Quod autem hæte-
nus pacatè dicuntur vivere, id si verum est, admirationem
meretur; quantumvis causas gravissimas habeant, cur se in
tàm recenti anteaكتورum memoria ad tempus cohibeant, sub
illius præsertim Regis imperio cujus autoritatem, quam sibi
rebus gestis comparavit, non immeritò verentur & metuunt.
Quid autem futurum sit, si præsentis rerum Gallicarum capiti
aliquid humani accideret, rerumque administratio, ut antehac
factum meminimus, ad minorenes hæredes devolveretur, fa-
cilè erit divinare; cum verendum sit, Galliam tùm com-
missi

Jesuitæ cur
in Gallia pa-
catè vivant.

misi in recipiendis Jesuitis erroris effectum cum suo magno malo sensuram. Nos vero hactenus causa nulla per DEI gratiam urget, ut Gallorum similes facti, tam ambigui jactus aleam subeamus.

Hæc ferè pro Jesuitis ab iis afferuntur, qui persuasi sunt nec Rempublicam nec Ecclesiam gentis istius operâ commodè carere posse. Præter quos etiam alii sunt, qui etsi Jesuitarum acta omnium miminè probent, in eosdem tamen nil gravius statui patiuntur, quod hoc citra maxima Reipublicæ incommoda ne tentari quidem posse existiment.

Jesuitarum
religiosæ
modestix
parum fi-
dendum.

Itane *Fratres* res nobis jam eò redierit, ut aut Jesuitæ & Jesuitismus tolerandi, omnesque illorum machinationes cum tam præfenti Reipublicæ periculo perpetiendæ sint, aut extremum rerum discrimen adeundum? Ubi ergò tunc manebunt illa Ordinis istius elogia, quibus ab initio nobis commendati sunt? Quod homines sint innocentissimi, pacifici, quod spiritualibus contemplationibus toti additi, in quibus Poloni hujusmodi prorsus Clericos habituri sint, quales jam dudum desideraverint? Ab his ergò talibus ecquid nobis timendum erit?

Ego tamen jam dudum novi, Bilem hanc citra molestiam ex Reipublicæ corpore nunquam evacuatam iri, postquam jam nostrâ incuriâ ad viscera tam altè penetravit, ipsasque præcipuè vitales partes tam arcte obsedit. Existimo tamen periculum aliquantò minus futurum, quam plærique sibi imaginentur.

Quæ enim incommoda nobis narrant, quæ Jesuitarum expulsionem secutura sint? Pontifex, inquiunt, & Hispanus, gravissime offendentur. Magna profectò numina, quo-
rum-

rumque ira nobis haud leviter æstimanda est? Quid enim de Polonia futurum existimabimus, si *Saturnum & Jovem* Europæum tam malè dispositos habeat? Ego verò hæc servi illius Comici exostulatione uti possem: *Possim nescire, quot mihi hæc Domini perferendi sunt?*

Incommoda
quæ Jesuita-
rum expulsi-
onem secu-
tura sint.

Ne tamen nimis alicui confidens & securus videar, de utroque aliquid dicendum erit.

Ad Pontificis itaque offensionem quod attinet, de ea quidem nullus dubito, quin nimis certò secutura sit, agnosco etiam eam nobis formidandam esse. Cùm verò à Jesuitis longè graviora cogamur metuere, existimo hanc indignationem Polonis non nimium pertimescendam. Spero etiam ad eandem avertendam legitima media nobis non esse defutura. Summus enim Pontifex aut bonus est & talis, qui memor sui officii, Regni Poloniæ, æque ac omnium aliorum Christianorum regnorum optimum statum promotum ac conservatum cupiat. Cum tali itaque sperandum esset nobis facillè conventurum, si nempe missis legatis ei ad oculum demonstraverimus Rem Polonicam, nec cum Jesuitis, nec cum Jesuitarum hactenus usitatis artibus, consistere potuisse. Nec dubito, quin is tempori cessurus, Reipublicæ facillè remissurus sit. Aut idem malus talisque est, qui suæ tantùm libidini, citra ullum Reipublicæ aut æquitatis respectum indulgeat, omniaque prius sursum deorsum ferri patiat, quàm ut quod malè ceptum est, corrigi sustineat: Tum verò iram ejus ne curandam quidem existimo: Neque enim ulla vel divina vel humana Lex Polonos obligat, ut aut suum ipsi periculum sibi scientes accersant, aut Summi Pontificis injustæ sibi præjudiciali voluntati, se per omnia conforment.

S. Pontificis
offensio.

Qua in re si meum alicui Judicium suspectum esset, Majorum exemplis erudiri se patiat, ut cogitet, quid ipsi in si-

inili casu fecerint. Cui enim ignotum est, quanta animorum contentione Romani Pontifices olim Crucigeros contra Regnum Poloniae defendendos susceperint, quam atrociam Regibus nostris plarumque minitati sint; Resque tandem eò procescit, ut circa annum 1456. si Aeneae Sylvii Epistolis credimus, Romae excommunicatio contra Regem Regnumque Poloniae decreta fuerit. Neque tamen hisce minis, quamvis ipsius etiam Imperatoris Friderici III. indignatio eas acueret, ad eum modum perterriti se passi sunt Majores nostri, ut non potiore salutis Reipublicae quam indignationis Pontificiae respectum habuerint. Ovum autem ovo tam simile nunquam esse poterit, quam bene Jesuitarum institutum, mores & actiones cum Crucigerorum ordine rebusque gestis conveniunt.

Majores olim nostri Reipublicae salute nihil antiquius habuere.

Jesuitae Crucigerorum spurii.

Nam ortus ratio & occasio ferè eadem utrobique fuit: Utrumque institutum ad unum eundemque finem, per diversa saltem media, fuit directum: Forma Politiae exceptis paucis Circumstantiis eadem fuit: Uterque ordo progressus longè celerrimos fecit dilatataeque per eos Christianae Religionis & imperii laudem tulit: Uterque tandem à seipso ita degeneravit, ut iis, pro quorum defensione instituti fuerant, graves & molesti esse ceperint.

Differentia saltem in eo consistebat, quod Crucigeri professione milites erant, remque apertis armis contra Majores nostros gererent, quorum legitima remedia Polonis nunquam deerant:

Hoc verò malum intra viscera nostra hærens iis artibus nos oppugnat, quarum Polonia ante hac prorsus imperita fuit. Quæ res facit, ut existimem, eos novæ illius Sectæ institutum omnium rectissimè æstimare, qui Jesuitas *Crucigerorum spurios* dicunt. Cum itaque Majoribus nostris olim nec indignatio nec autoritas obstiterit, quo minus Crucigerorum injurias acerrime vindicarent, regnum tuerentur. Cur in simili ca-

su

su hujusmodi spectris nos terreri patiamur? Sin tamen hæc alicui forte nimis antiqua viderentur, illi recentius exemplum habent, quod Avorum memoriâ accidit.

Sigismundus I. quem inter optimos suos Reges Polonia non immerito recenset, quem etiam Romana sedes adhuc pro genuino obædientiae filio agnoscit & prædicat, *Albertum Brandeburgicum* cum ditione Borussia in fidem ac clientelam suam recepit tùm, quando propter abdicatum Crucigerorum Ordinem, & desertam Religionem Romanam non solum à Pontifice, sed ad hujus instinctum ab imperio Romano sub potentissimo Imperatore Carolo V. excommunicatus & proscriptus erat. Aula tamen præcipuè Romana fremebat & indignabatur, quod tota Borussia hac ratione ab Ecclesia in utroque foro abalienaretur. Nec Sigismundo parsura fuisset, si excommunicationis aliquem potentem executorem potuisset habere: Hic enim desiderabatur, quod tamen is susque deque tulit. Et quid ego de Regibus dico, cum nostra hæc ætas ejusdem magnanimitatis & egregiæ fidei illustre exemplum in ipso Regni primatè habuerit? Fuit is *Jacobus Uchansky* Archiepiscopus Gnesnensis, cui, cum Summus Pontifex Excommunicationis telum intentaret, quod animadverteret, eum in Consiliis publicis majorem salutis Patriæ, quam sedis Romanæ respectum habere? Is se aded non passus est à proposito dimoveri, ut Pontifici potius rescripserit, se si pergeret ei Reipublicæ nomine molestiam exhibere, intentatum fulmen in ipsum retorsurum. Quo responso ictus Pontifex Archiepiscopum missum fecit, ut qui nosset, hoc ei in Polonia facilius factu, quam dictu fuisset.

Albertus Brandeburgicus.

Cujusmodi libertatis Spiritum, si ex illius successoribus hodie sub hac inquam Jesuitica animorum dispositione, aliquis sibi usurpare præsumeret; Ecquid vos *Proceres* de eo futurum putatis? Annon ille quantocyus ad Patres ire cogeretur? Hæc igitur masculæ Virtutis exempla, quoties in

G 2

Majo-

Majoribus nostris confidero, toties admirari cogor, quæ res hodie nostratum Prælatorum animos ita immutavit, ut in multò levioribus casibus tantas sibi difficultates imaginentur. Dum interdum Summi Pontificis nescio quæ Regalia allegant, quæ inviolata retineri volunt. Non aliter quàm si Polonia jam duos Reges haberet, unum Cracoviæ, alterum Romæ. Dum etiam Exterorum offensiones sæpius ultra modum allegant & exaggerant, Reipublicæ se tam difficiles præbent. Quemadmodum jam aliquoties in deliberationibus de *Moldavia*, *Walachia*, & tandem etiam *Transsylvania* fieri vidi-mus. Ideoque sic tandem existimo: Eos qui à Summi Pontificis offensione sibi tantopere metuunt, siquidem Jesuitæ paulò durius tractari deberent, eo ipso satis demonstrare, quàm frigidè erga Rempublicam affecti sint, & suspicionem de se non exiguam præbere, quod privata commoda illis Patriæ salute potiora sint. Quales si Majores nostri fuissent, Borussia nobis hodiè carendum, & in hanc usque diem cum Crucigeris colluctandum esset. Sed & hanc scrupulosam in hoc Ordine conscientiam, nulli rei hodie, quam Jesuiticæ, de qua dictum est, dispositioni debemus.

Ubi tamen mirari cogor, quid hi, qui eis hac in parte eatenus astipulantur, ut Summum Pontificem nullo jure offendi patiantur, posteritati aliquando responderi velint, si nempe illa ex nostrorum temporum historia resciscat, Rempublicam Venetam propter repetitas à Pontifice aliquas Ducatus Ferrariensis particulas, & propter improbatas quasdam non maximi momenti Constitutiones, pro libertatis suæ defensione Jesuitas ex Dominio suo universo expulisse, & intentatam propterea Sanctæ Pontificis Excommunicationem, usque ad aperti belli periculum contempnisse: Cum interim Majores sui in Polonia libertatis alumna meticulosi fuerint.

Quodsi etiam in hisce rebus nos ad eum modum à summi Pontificis arbitrio patiemur suspendi, Polonorum conditio mul-

Clerus Polonicus à Jesuitis corruptus.

tò deterior, adde & fervior erit futura, quam ipsorum Moscorum: qui in consiliis publicis nulla alia quàm ipsius Principis Reique publicæ Regalia respectant & attendunt.

Ad Hispanum quod attinet, Ego non video, quæ ei justa offensionis causa à nobis præbeatur, si nos nostræ Reipublicæ pro nostrarum rerum exigentia, pro virili studeamus consulere citra ullum ejus præjudicium? Cur etiam illum magis offendat, quòd nos Jesuitas expellimus, quàm nos hæcenus offendit, quòd ipse Eos, ut sibi commodos, tam indulgenter fovet? Quid si verò Rex Hispaniæ Rex Poloniæ audire vellet (quod equidem quo minus ad libitum consequatur, per Jesuitas non stabit) num ad cavendum ejus indignationem hoc ei concedendum esset? Si denique eò nos demiserimus, ut domi nobis nihil agere aut tentare liceat, nisi quod Aureo Velleri probetur, ecquam Rempublicam in Polonia habituri sumus?

Verum hic nonnulli adhuc pergunt excipere: Iniquum esse, ut Jesuitæ, inter quos non pauci Nobiles sunt, nec auditi, nec legitime convicti regno expellantur: Itaque eos in jus vocari prius, causamque cognosci volunt &c. Et hoc aliquid, quod dicitur, quodque apud omnes bonos justique ac æquitatis amantes tantò plus meritò valere deberet, quantò multorum hodiè in torquendo corrumpendoque jure audacia magis conspicua est. Hic tamen exceptio illa locum habere nequit, propter causas, quæ sequuntur:

Primum enim in iis, quæ Reipublicæ salutem concernunt, non semper necesse est Ordinarium Juris Processum tam superstitiose observare, quàm pacata Republica fieri consuevit: quando videlicet Reipublicæ status hujusmodi præsentem opem flagitat, ut periculum in morà futurum esset.

Deinde hic non in certas personas agitur, aut de Facti aliqujus Jure quæritur, qualis nempe illa super Judæorum Bochn-

NB.

Hispani offensio quanti Polonis in hoc casu æstimanda.

nicensium scelere quæstio fuit, quæ hic pro exemplo adducitur: Sed hic de incommodis & detrimento Reipublicæ quæritur, quæ ei ex Jesuitarum instituto semper metuenda sunt, si personæ ipsæ puri Angeli essent. Hos igitur qua ratione in jus vocabimus?

Tertiò scire velim, quod Forum Jesuitæ in Polonia, quem Judicem agnoscant, cuive juri se submittant, ex quo contra illos agi queat? Miror denique quem amplioem aliquis in Polonia Juris Processum desideraturus esset, quam si totius Equestris Ordinis Deputati publicè convenientes unanimiter decernant, Institutum Jesuiticum contra Rempublicam Libertatemque Polonicam venire, ejusque abrogationem à Regia Majestate flagitent? Qui inquam his suffragiis condemnatur, num is parùm legitimè condemnatus censebitur?

Denique & hoc à nonnullis hic objicitur, Etiam domi & intra parietes multos offensum iri; cui aliqui adjiciunt: *Si Jesuitæ extra Regnum proscribi debeant, etiam alios, & illos præcipuè Evangelicorum ministros, una exturbandos &c.*

Ad prius quod attinet, de multorum intra domesticos parietes offensione, ego *Primum* nescio, quinam illi multi futuri sint, quorum offensionem nobis tam periculosam imaginari debeamus, si præsertim reliqui Cleri securitati caveretur? Cum enim heic nihil aliud, quàm salus Reipublicæ ejusque in longum propagatio quærat, nemo hinc tumultuandi occasione habere poterit, nisi fortè fortunas suas cum Jesuitis ita conjunxerit, ut cadentibus illis ipse stare nequeat. Et hi ferè illi sunt, qui eis omnium molitionum & consiliorum, fortè etiam contra Regnum sunt conscii. Et quamvis verendum est, eorum plures esse, quàm expediat, ne horum tamen offensio nobis perinde æstimanda est: Cum nemo dubitet, quin bonorum Civium, qui Rempublicam salvam cupiunt, multò major pars in omnibus Regni partibus futura sit.

Sed

Quibus ferè
Jesuitarum
expulsio om-
nium ingra-
tissima sit.

Sed esto, ut hic fortè nobis aliquid molestiæ sustinendum esset, nùm propterea Medicinam respuemus? Quæ purgatio ægroto unquam tam feliciter cesit, ut non aliquid ex illius operatione torminum senserit? Quod si Jesuitarum expulsionem illos fatales tumultus avertere & præcavere possemus, qui hætenus plerasque Europæas Provincias tam duriter affligerunt, quo de egomet planè sum persuasus; Resnè digna censebitur, propter quam etiam incommodi aliquid patiamur? Si publicæ Libertati, si regno nihil periculi est, si privatorum corpora & fortunæ in tuto sunt, ecquid tumultuamur? Cur exterorum insidias & conspirationes metuimus? Sin verò hæc omnia nobis ita imminent, ut Jesuitarum si non principales Autores, perniciosos saltem Actores, Promotores & Internuncios noverimus, ecquid amplius cunctabimur?

Ad alios verò Evangelicorum præsertim ministros quod attinet, si in eadem turbatæ & oppugnatæ pacis publicæ culpa cum Jesuitis hærent, nil equidem causæ, quo minus & illi, & quicumque crimini huic quocunque modo affines deprehendantur, cum eis expellantur. In suspitione enim turbatæ Reipublicæ neminem quodcunque vitæ genus tueri potest, aut eidem pacem trocinari debet.

Sed nunquid heic res cum re, aut causa cum causa con-ferri poterit? Quemnam Pontificem aut Hispanum ministri illi intra aut extra Regnum habent, cui hunc agrum arent, aut ferant, ad quem eis rebus heic perditis perfugium pateat?

Quales etiam in Aula & circa Reipublicæ clavum illorum partes sunt, aut in æternum esse poterunt? aut quæ prædia hi in detrimentum Nobilitatis coëmerunt? quasve immunitates in fraudem Reipublicæ consecuti sunt? Et quæ etiam illorum vires sunt, propter quas Reipublicæ formidabiles aut saltem suspecti esse debeant? Quorum divitiæ ferè omnes in lacera & detrita ut plurimum Reverenda, ut nostrates loquuntur, & Bibliorum,

Inpuniendis
pacis publicæ
perturbatori-
bus non per-
sonæ sed fa-
ctum respi-
ciendum.

Ministorum
Evangelico-
rum intra re-
gnum condi-
tio.

bliorum, adde si res lauta est, Augustini Codice, nudaque & numerosa prole consistit.

Ipsi denique Evangelicorum Ministri, an non unius cuiusque pagani Præfeti superioritatem agnoscere, eidemque se sistere ceguntur? Collatio itaque hæc prorsus inepta, adde & ridicula est.

Sunt fortassis & alia, quæ pro Jesuitis ab illorum Fautoribus nobis objici poterant, sed ea vix majoris momenti erunt, quàm quæ jam allata sunt. Ideoque hæc sufficient, ex quibus reliqua salilè dijudicare poteritis.

NB. NB. Ex his ergò, quæ hætenus demonstrata sunt, firmiter concludo: iis qui hoc tempore Rempublicam restitutam, sanctam & impostero salvam esse cupiunt, si ordine procedere, si laborum suorum aliquem fructum sibi polliceri volunt, ante omnia operam esse dandam, ut *Jesuitæ extra Regnum abigantur, sed ita ut abacti obdito pessulo à reditu prohibeantur.*

Expulsionis Jesuitarum qualis effectus sperandus. Expulsa autem & expugnata hac acri & ardente bile, Morbi nostratis paroxismus in genere & paulatim lenietur, reliquæ partes affectæ, Clerus præcipuè sanabiles, & tractabiliores reddentur, poteritque, quod luxatum est, per ocium, citra gravioris alicujus symptomatis metum curari & restitui.

Quamdiu verò hic incendiî febrilis fomes intra Reipublicæ viscera retinebitur, nulla nobis salutis & securitatis spes relinquetur. Quodcunque enim machinabimur, quibuscunque emplasmatis vulnera ligare & obducere studebimus, opera & oleum nobis peribunt. Malumque in hac Corporis Polonici Cacochemiâ, ad levisimam quamque occasionem recrudescet, Neque enim Jesuitæ licet omnia cætera sanentur ad Regni Poloniæ Legumque Polonicarum similitudinem in æternum

num reducentur, aut illa sub hoc, qui adhuc qualitercunque durat, statu probent.

Ideoque ne eos quidem audiendos censeo, qui ut res minus odiosa sit, non universalem purgationem censeant instituentiam, sed per partes tantum bilis istius detractionem & immunitatem faciendam putant: *Verbi gratia:*

Particularis purgatio quomodo secundum nonnullos instituenda.

Sunt, qui eos tantum extra Regnum propellendos existimant, qui vel clandestinarum machinationum contra Regnum cooperatores, aut saltem conscii fuisse deprehenduntur, vel quorum seditiosus fervor publicæ paci præcipuè periculosus censeatur. Sunt qui hanc Jesuitismi diminutionem à locis incipiendam suadent. Ut nempe ex primariis Regni Urbibus, aut ubicunque ab eis Reipublicæ insigne aliquod periculum metuendum esset, removeantur. Sunt denique qui putant, publicæ securitati sufficienter prospectum iri, si latis legibus intra arctiores carceres redigantur. Hæc igitur Consilia paucis discutiamus.

De his primùm in genere sic dico: Cum quacunque Jesuitarum offensione, sive eos in universum expellamus, sive audaciam illorum ad certam quotam restringamus, Pontificiæ indignationis invidiam nobis ex æquo metuendam esse: quam tamen plerique omnium maximè cavendam censeant.

Hoc saltem discriminis erit, ut si partem aliquam Jesuitismi intra viscera retinuerimus, tanto plus nobis periculi ab eodem Pontifice futurum sit. Cum igitur cum particulari offensione tantumdem difficultatis subeundum sit, quantum cum totali expurgatione, cur non hanc ut utilissimam & certissimam præferemus? Imò hanc ego omnibus hic ceu maximam præscribo: *Jesuitas facilius ex Regno expulsam, quàm intra Regnum in ordinem redactam iri.*

Particularis expurgationis incommoda.

NB.

Dico amplius, eos vehementer errare, qui sperant Bilem hanc ita cautè posse moveri, ut non protinus exardescat & exasperet.

H

aspere-

asperetur, & ut non omnes vindictæ occasiones studiosissime conquirituri sint, quidcunque fortè ad tempus, propter præsentem necessitatem simulent. Quæ occasiones intra & extra Regnum ingeniis istis nunquam defuturæ sunt. Quod si ergò resumptis aliquando animis & viribus, denudè aliquid, & fortè periculosius quiddam moliantur, quid tùm factò opus erit? Num quotannis in Jesuitarum gratiam Generalem *Rokosz* celebrabimus?

Jesuitarum omnium æqualis culpa. *Deinde* in specie iis, qui nocentissimum quemque ex Jesuitis exterminandum censent, responde: Nec causam nec culpam earum rerum, quarum Jesuitæ insimulantur, ita partiri & separari posse, ut altero alter mitius aut durius tractandus sit. Sic enim jam ostensum est, Sectam hanc tam arctè inter se compactam esse, ut totum corpus, & cum hoc omnia ejus individua membra, in harum præcipuè rerum praxi, de quibus nobis sermo est, in unum conspirent, & ad unum scopum mente, corpore, fortunisque ferantur.

In una itaque eademque culpa omnes æqualiter hærent: differentia, si quæ est, in ingeniosarum saltem virium inæqualitate consistit, ut quod unus aut alter fecit, omnes facturi fuerint, si vires aut occasio non defuissent. Nec credo auditum esse, ut Jesuita aliquis à tribulibus suis, ob quodcunque etiam detestandum facinus publicè damnatus, aut etiam reprehensus sit.

In hoc enim genere non peceant, dummodò facinoris perpetratio in illum finem dirigatur, quem Jesuitis in specie propositum esse ostendimus.

Quod autem de nonnullorum seditioso fervore assertur, illud per se speciosum est: Ego tamen sic existimo illos nondum pessimos, aut etiam Reipublicæ periculosissimos esse, qui Posnaniæ, Cracoviæ &c. nullo prorsus habito respectu S. Majest. Regiæ præsen-

præsentia ædes exurunt, Cœmeteria invadunt, sepulcorum corpora resossa immaniter violant: (contra hanc enim rabiem, licet in hunc usque diem impunita manserit, vel tandem remedium aliquod invenietur) sed illas potius vulpeculas nobis observandas censeo, quæ per Sudetas montes Alpiumque juga hinc inde commeantes, Exoticarum artium Spiritum ferunt & perferrunt. Denique remedium hoc, si tam benè caderet, ut nocentissimi qui sunt, exterminarentur, nos tamen, saltem ad tempus relevaret, tam diu nimirum, donec his alii septuplo peiores submitterentur. Num verò hoc satis justum operæ precium censeretur debet? illius inquam operæ, quam Reipublicæ tantis sumptibus, tanta Nobilitatis defatigatione, nec sine nostro periculo præstare conamur.

Qui verò eos ex Aula & primariis Regni urbibus expellendos suadent, illi quidem aliquantò fortius consulere videntur, sed non multò plus, quàm priores proficiunt. Videntur quidem certas Reipublicæ partes nonnihil sublevari, videntur etiam Jesuitis præcipuè nocendi occasiones ea ratione præcidi. Egoque jam dudum ita persuasus sum, Nullum gravius in Reipublicam peccatum à nobis commissum esse, quàm quod Jesuitis in hisce regni arcibus, ad expediendas suas machinas tantum spaciū concessimus. Id quod fortè tum demum sensuri sumus, si aliquid fortassis periculi, à Meridie & Occidente nobis ingrueret.

Hæc tamen admirari cogor, quibus rationibus Consilii hujus auctores ducantur, quod in Reipublicæ curatione potiorem Urbium quàm Equestris Ordinis, ipsiusque aded Cleri respectum habeant? Itaque eos libenter interrogarem, quid putent singularis auxilii ad Reipublicam rediturum, si primariæ Regni Civitates exonerentur, & pestis hæc interim liberè in Nobilitatem grassetur? sique peregrinismo huic liceat reliqui Cleri animos continenter sollicitare, & in transversum agere? Ecquam illi tùm rebus nostris spem securitatis faciant? Hi ergo in eo pe-

Jesuitarum studia quæ nocentissima.

Secundi consilii absurditates.

Propter Clerum Jesuitarum præcipuè sunt expellendi.

riculosè falluntur, quod existimant Malum Jesuiticum intra Urbium ædificia contineri, ut ibidem saltem, aut tantum potissimum Reipublicæ noceat. Cum hæc primum ipsius Aulæ, ut ostensum est, deinde publica animorum pestis sit, à quo Nobilitati & Clero & per hos demum Reipublicæ præcipuè metuendum sit. Quin immò, dùm Jesuitas in universum extra Regnum propellendos suadeo, in eo Cleri Polonici quàm maximum respectum habeo, cujus excessus non aliter quàm bilis hujus ferventis subtractione corrigi posse existimo.

Ex his ergò iterum perspicitur, ne hujus quidem Consilii eum inter nos effectum sperandum esse, quo nobis ad res nostras componendas & firmandas opus est.

Restant ii, qui Jesuitas non solùm ex Aulâ removendos, & ex Urbibus expellendos, sed etiam latis legibus intra Monachorum claustra redigendos, & Ordinariorum jurisdictioni, (hoc enim à nonnullis additur) subjiciendos consulunt.

Videntur & hi aliquantò longius progredi, quibus ego ad vitandam majorem invidiam omninò parendum suaderem, si ulla saltem consilio huic spes subesset: sed hanc sequentia mihi in universum præcidunt.

Tertii Consilii vix ullus effectus sperandus.

Primum Jesuitas ita animatos esse certò novi, ut omnia potius moturi, omnia turbaturi sint, quàm ut splendoris & existimationis illius, qua ipsorum Ordo hætenus supra reliquos Religiosorum Ordines, ipsumque Clerum universum eminent, vel minimam jacturam subeant. Jesuita autem si ex Aula excludatur, si in versando Reipublicæ clavo non omnibus aliis præpollat, si à publico ita arceatur, ut claustro inclusus, alium, quàm proprium militiæ suæ Ducem superiorem agnoscere cogatur, si denique omnium arcanorum explorandorum occasio ei adimatur, à summo ad infima sibi redactus videbitur, ut qui jam nil amplius quàm vulgaris Monachus futurus sit. Quod dedecus Gens ista non mitiori indignationis affectu averfatur, quàm si nobilis aliquis Regni dignitarius subitò in abjectissimæ plebis censum

censum detrudatur. Cælum itaque potius ruere patientur, quàm ut hanc in se ignominiam admittant.

Esto tamen, ut hæc eos patientiores offendamus, quàm ego sperem, quæro igitur secundo loco, quibus vinculis eos constrikturi simus? Certis legibus, inquires, publicisque Constitutionibus. Benè dicis, egoque fateor hæc justa esse in Foro politico coërcendæ libidinis media, quantumvis hætenus per illa non pro spe profecerimus.

Verùm hic ulterius quærere cogor, Eccui hujusmodi legum & Constitutionum, si quæ facta erunt, executionem commendanturi simus? Ordinariis locorum, respondebis. Ego verò agnosco ad ipsos munus hoc ex regni Legibus spectare, sed quid, si ipsi tam odiosam Provinciam recipere nolint, aut excommunicationis Pontificiæ metu non ausint? Veruntamen sive recipiant, sive repudient, ne sic quidem Reipublicæ securitati prospicietur.

Primum enim antiqua illa disciplina *Severitas* apud nos hodiè multum remisit, qua apud Romanos olim pariter de liberis, si fortè in Rempublicam peccassent, supplicia sumebant: Verendumque propterea erit, ne optimo cuique ex hoc Ordine, & qui alias in Rempublicam rectè affectus est, illud in hac custodia vel imprudenti accidat, quod vir ille DE I 3. Reg. 20. in historia Achabi sibi evenisse fingit, ut dùm ipse aliis rebus intentus est, captivus, cujus custodiam susceperit, aufugerit.

Deinde Experientia testatur, Ordinarios locorum hætenus magis Jesuitis parere & obnoxios esse, quàm quod hi illorum auctoritatem aut jurisdictionem multum curent.

Quin imò hi pro Episcoporum Padagogis se gerunt, quos etiam ut Aulæ Romanæ Coricos metuere & observare coguntur. Qualem ergò coërcitionem ab illis expectare poterimus?

Tertio sic dico, quodcunque de his omnibus fiat, nos tamen contra Sectam hanc Legibus nostris nil profecturos, in quo me experientia ipsa jam erudit. Quid enim? *Confederatio publica*

publica an non Lex est; an non Constitutio est, an non Polonorum jus est, publicis Regis & Nobilitatis Juramentis sancitum & confirmatum? Sed quid per hanc eandem hactenus contra hanc pestem Politicam profecimus? An non rabies ista per hoc effica-

Confœderatio quam civiler haec- nus à Jesuitis tractata. cissimum (sic quidem majoribus nostris videbatur) remedium irritata potius est quam cohibita? Quam petulanti lingua styloque satyrico livor iste hoc salutare institutum incescit, deridet & exhibilat? Si tam laxum & molle capistrum Dæmon iste, ad ed impatienter fert, qua ratione arctius duriusve quiddam feret? Cumque hoc isti Confœderationis publicæ Constitutioni faciant, per quam Jesuitismus propriè non læditur, ecquid de illis fiet, quas in perniciem suam factas recordabuntur.

Et quid tandem Jesuitis nos præscribere tentabimus, cum suis ipsimet constitutionibus, quæ contra hanc, de qua conquerimur, intemperiem ad speciem inter ipsosmet latæ sunt, non pareant? Anno enim superioris seculi 93. Jesuitarum superiores cum animadverterent, suorum potissimum scelere jam fermè perditas, coacto Romæ Generali totius Ordinis Conventu, statuto sanxerunt: *Patres Societatis Jesu cum omnibus, qui Ordini illi ascripti sunt, à causis & negotiis secularibus universum abstinere debere.* Huic igitur decreto ecquomodo hactenus inter nos paruerunt?

Sic igitur etiam contra hos tandem concludo, consultius esse, ut tam fera bestia prorsus abdicetur, quam ut Cavæ intra domum inclusa, cum nostro perpetuæ sollicitudinis cruciatu, custodiatur.

Morbi causæ ita tollenda ut ægroto etiam contra recidivam perspiciatur. Dixi autem Jesuitas non solum expellendos, sed etiam contra reditum omnia diligenter præcavenda esse. Neque enim expulsi quiescunt, ut non omnem lapidem moveant, quo ipsis redire liceat, ut sic hanc vesti Jesuiticæ injectam maculam vicissim eluant. De quo nos Gallia admonere debet, in cujus Aula Jesuitarum absentium præcicæ tantum potuerunt, ut cum exeus- dentis

dentis in ore Regio lacuna resarciri nunquam posset, Jesuitæ tamen reclamantibus Parliamentis, & obnitente prudentissimo quoque non solum restituti sint: sed etiam Pyramis illa perpetrati sceleris æterna index fuerit demolita.

Hoc autem inter nos hac fortassis ratione omnium rectissimè præcavebitur: si primùm bona illorum immobilia in alios usus, ad publicam regni, præcipuè tamen Nobilitatis, cui major illorum pars detracta est, utilitatem convertantur.

Quod sic commodissimè fiat, si bonis literis consultum cupimus, quarum videlicet interitum plerique sibi per Jesuitarum expulsionem imaginantur, detur opera, ut ex iisdem Cracoviensi Academia de viris bonis, doctis, & in omni disciplinarum genere probè versatis extra ordinem prospiciatur: Aut si ita placet, præter hanc alia quoque intra Regnum Academia instituantur.

Bonorum Jesuiticorum dispensatio

Deinde alibi in Regno scholæ hinc inde aperiuntur, in quibus non solum eruditus Præceptoribus honesta stipendia constituentur, sed etiam pauperibus Scholasticis, iis nempe, qui ingenii valent, sed propter fortunæ tenuitatem literarum studia commodè persequi nequeunt, de victu & sustentatione provideatur. Idque tanto majori cura, quod ex Nobilitate etiam omnibus temporibus inveniantur, qui hujusmodi studiorum subfidiis opus habeant.

Et hæc ego singulorum Districtuum in Regno ceu Publica Gymnasia esse vellem, Quorum cura & inspectio certis ex Nobilitate utriusque Ordinis Viris & qualificatis personis commendari posset. Hoc si fieret, Juventuti nostræ, quæ in spem honorum & ad Reipublicæ ministeria educatur, cum pietate & bonis literis, Patriæ Legumque Patriarum amor & reverentia à reneris implantaretur, & Reipublicæ de viris idoneis ad eum modum prospiceretur, ut eidem ab exterorum factionibus & insidiis

diis minus periculi esset. Jesuitarum etiam expulsorum desiderium, si quod erit, intra paucos annos prorsus evanesceret & obliteraretur.

Militum
emeritorum
Nosocomia.

Tertio si quid superest, ut omnino superfuturum puto, publica ex eo Nosocomia instituantur pro illis, qui in bellis se pro Republica strenue gesserint, & vel vulneribus debilitati sint, vel per aetatem militiae labores non amplius perferre possunt &c. ut haec militaris virtutis quasi asyla constituantur, ubi bene meritorum & emeritorum illa non turpis senectus honeste & liberaliter sustentetur.

Cujus sanctissimi & utilissimi instituti exempla in Urbibus Belgicis me videre memini. Cujus etiam specimen nobis praebuit laudatissima memoriae Rex Stephanus, quando Warsaviae hujusmodi pro debilitatis militibus Xenodochium instituit & dotavit; A cujus tamen praecleara & plane Regia voluntate & intentione nimis cito recessum est.

Nec ego video quomodo Jesuitarum bona vel sanctius vel utilius collocari queant, ita nimirum, ut quae semel piis usibus destinata sunt, iisdem maneat, & ipsius interim Nobilitatis damnum, quod a Jesuitis Jesuitarumque artibus se accepisse quaeritur, aliquomodo resarciatur. Et sic Reipublicae commodis utrobique optime consulatur.

Facta ad eum modum bonorum Jesuiticorum dispensatione, per peculiare statutum sub infamiae, aut alia aliqua severa poena interdicti posset: Ne quis primum de revocandis aut admittendis Jesuitis ullo tempore publice aut privatim mentionem facere ausit: quemadmodum Venetos jam fecisse constat. Neve deinceps ulla ex regno Juventus, nobilis praesertim, a cujus salutari institutione Patriae salus pendet, ad Jesuitas extra Regnum se conferat, iisdemque se disponendam committat, Ne dum domi in expurgando Jesuitarum fermento laboramus, illud ab extra nobis nihil tale suspicantibus obrepat.

Tandem

Nicht vorh.
oder entspr.
Dermerk

Kollat.

Zugangs-Nr

geb.

ungeb.

(Handzeichen des Beamten)

Dergleichen sind (Zu unterstreichen)	AR	ZR	RR	Zeitschr	Tit	Kart	Mus

Andere Ausg. unter d. Standnummer (bezw. Stelle des RR)

Ermittlungen zur Ergänzung des Titels

Derfasser
Hrsg. oder Übers.
Ort, Jahr, Verlag, Drucker
Originaltitel
Erste Ausgabe

Sonstige Bemerkungen; Quellenangaben

Tandem opinor diligenter provideri oportere, ne per officinas Typographicas talia in publicum spargantur, quæ præsentati Reipublicæ statui & Regni hujus libertati, quocunque modo Typographis averfantur: Qualia nimirum illa hæcenus fuerunt, quæ Jesuitæ frenum injiciendum. sub modernæ Regiæ Majestatis regno Cracoviæ & alibi contra confederationem publicam in vulgus ediderunt: Talia inquam, quæ per ipsorum jugulum reditura fuissent, si legum publicarum is vigor, ea observantia in Polonia esset, qualis in benè constituta Republica esse debet.

Ubi tamen vafricies ista hoc insuper dolo ut plurimum usa est, ut hujusmodi pestilentissima scripta sub alienis certorum videlicet Prælatorum nominibus emiserint: ut nimirum hac ratione universum Clerum in invidiæ publicæ consortium pertraherent, & disperso in plures facinore ejus vindicationem Reipublicæ difficiliorem facerent.

Hac inquam ratione si in matris nostræ Reipublicæ Poloniæ curatione procederetur, ita ut in hujusmodi processu fororum ejus Europæarum antegressa vestigia intentè observaremus, tum demum de internorum malorum medicationis successu spem aliquam mihi imaginari & aliis etiam polliceri possem. Sic enim Peregrinismum illum, ut ita loquar, à quo nobis non abs re metuimus inter nos eradicatum & penitus obtritum iri consideremus. Ut ipsum primum Clerum, cujus ad afficiendum statum publicum permagnam vim esse constat, commodiorem, & publicarum legum, sicut & Patriæ libertatis studiosiorem simus experturi, quàm hæcenus eum in rebus maximi momenti experti sumus.

Deinde si in Reipublicæ administratione, circa res Polonicas aliquid vitii apparuit, aut negligentia aliqua nota fuit deprehensa, opinor & illud remota hac corruptela, paulatim emendari posse & restitui, idque citra omnem tumultum & perturbationem.

Tandem in ipsa etiam Aula illud factionum studium, quod hæcenus universo Statui, Reipublicæ valdè inimicum sumus experti,

perti, paulatim residebit & extinguetur. Sublataque & quasi obstructa hac capitali diffidentia, & publicæ indignationis scaturigine, omnes Regni partes & Ordines sub unanimi Pacis studio denudò inter se coalescent, & sic tandem Reipublicæ totius Corpus pristinæ sanitati restituetur.

Quandiu verò hoc negligenter agimus nostris Legibus, Constitutionibus, Confœderationibus, Congregationibus, nil amplius efficiemus, quàm ut irritato malo Reipublicæ scissuram amplificemus, dum ignis qui ad momentum sopitus videbitur, denudò drumpens, majorem fragorem edet.

Hæc sunt Illustrissimi Proceres, quæ in præsentia de rerum nostratium statu ejusdemque correctione mihi in mentem venerunt, quæque vestro potissimum Judicio subdicere volui, ut tantum valeant, quantum à vestra prudenti censura valoris & auctoritatis consequentur. DEUS OPT. MAX. à cujus Misericordia & potenti dextera Regnorum publica salus immediatè dependet, ille sub hac fatali rerum mundanarum convulsione vestris hisce in Reipublica Patriæ procuratione Conatibus pia studia & sancta desideria suggerat, rectisque & salutaribus Consiliis felices eventus largiatur.

A M E N .

47

7

sidr0015343

Biblioteka Jagiellońska

Me 8665

A 7

900

